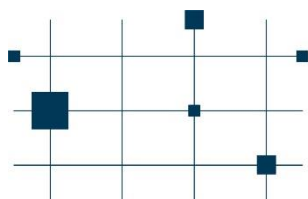

ŠTUDIJA

Staranje in medgeneracijsko sožitje v občini Žiri

2023

Slovenska mreža
starosti prijaznih
mest in občin

Vsebina

1.	UVOD	3
2.	DEMOGRAFSKA SLIKA OBČINE ŽIRI	6
3.	PROGRAMI, STORITVE IN AKTERJI ZA PODROČJE STARANJA IN SOŽITJA V OBČINI ŽIRI	8
4.	SLIKA STANJA PO PODROČJIH	15
4.1.	Storitve zdravstva in oskrbe	15
4.2.	Socialna vključenost in družabno življenje starejših	22
4.3.	Medgeneracijsko sožitje	25
4.4.	Informiranje in digitalno opismenjevanje	28
4.5.	Materialna preskrbljenost in socialna varnost	30
4.6.	Infrastruktura, stavbe, bivališča in okolica	32
4.7.	Prevozi	34
4.8.	Skrb za vključevanje, skupnost in celostni razvoj občine na področju staranja in sožitja v prehodu iz tradicionalne v post tradicionalno družbo	35
5.	PREDLOGI OBČANOV IN IDENTIFICIRANE REŠITVE	39
5.1.	PREDLOGI MOŽNIH REŠITEV	39
5.2.	IDENTIFICIRANE REŠITVE Z IDEJNIMI NAČRTI ZA PRIPRAVO AKCIJSKIH NAČRTOV	40
5.2.1.	Dolgoročne rešitve	41
5.2.2.	Rešitve, ki so bile v letu 2023 identificirane kot časovno občutljive	47
5.2.3.	Rešitve, ki odgovarjajo na posamezne podcilje	49
5.2.4.	Rešitve, ki so del obveznega programa mreže starosti prijaznih mest in občin	54
6.	LITERATURA	59

1. UVOD

Študija je podlaga za pripravo strategije starosti prijazne občine Žiri.

Struktura študije

Prvi dve poglavju v študiji sta prvi temelj, brez katerega ne bi mogli resno graditi naprej. Prvo poglavje; Demografska slika občine Žiri, kratko povzame objektivne podatke o trenutnem stanju in projekcijo za prihodnost občine. Drugo poglavje; Programi, storitve in akterji za področje staranja, je opis vseh pomembnih deležnikov in programov, ki delujejo na področju staranja v občini Žiri in nič manj pomembno od prvega. Resno lahko gradimo samo, če upoštevamo vse, kar je bilo pred tem že postavljeno, v zavedanju, da ne začenjamo »iz nič«.

Sledi najboljšežnejši del dokumenta, ki oriše sliko stanja po področjih. Ta so:

1. storitve zdravstva in oskrbe,
2. socialna vključenost in družabno življenje starejših,
3. medgeneracijsko sožitje,
4. informiranje in digitalno opismenjevanje,
5. materialna preskrbljenost in socialna varnost,
6. infrastruktura, stavbe, bivališča in okolica,
7. prevozi in
8. skrb za skupnost in celostni razvoj občine na področju staranja in sožitja v prehodu iz tradicionalne v post tradicionalno družbo.

Razdelitev na teh osem področij je bila narejena na osnovi svetovnega programa starosti prijaznih skupnosti in ob upoštevanju analize empiričnih podatkov o stanju v občini Žiri. V opredelitvi vsakega od področij so najprej, v točki a) strnjena sodobna spoznanja in usmeritve za delo v praksi, temu v točki b) sledi opis stanja v Občini Žiri, ki je bil narejen na podlagi raziskovalnega dela s ključnimi deležniki, na podlagi vprašalnikov in javno dostopnih podatkov. Pod tabelo so dobesedno izpisane nekatere tipične ali zanimive izjave iz vprašalnikov.

Sledi poglavje o predlogih, ki so jih občani predlagali v intervjujih, na delavnicah, na preteklih srečanjih lokalne akcijske skupine ter rešitvah, ki so bile narejena na podlagi poglobljene analize stanja in možnosti za uresničevanje glede na strokovne smernice in strateške cilje, definirane v strategiji starosti prijazne občine Žiri.

Na koncu dokumenta je literatura za nadaljnje poglobljanje, saj je znanje pogoj za ozaveščenost, ta pa pogoj za razvoj skupnosti tudi na področju kakovostnega staranja, dolgotrajne oskrbe in lepega sožitja med ljudmi različne starosti.

Metodologija priprave

Študijo je pripravil Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje v sodelovanju z Lokalno akcijsko skupino starosti prijazne občine Žiri. Narejena je na temelju štirih virov:

- mnenja občanov in ključnih deležnikov (preko vprašalnikov in individualnih pogovorov, delavnic za pripravo strategije, vseh preteklih zapisnikov srečanj lokalne akcijske skupine),
- za to področje relevantni javno dostopni podatki in občinski viri,
- raziskave, ki zadevajo področje SPMO in so bile narejene v občini Žiri v preteklosti,
- svetovna in domača strokovna spoznanja in dobre izkušnje s področja gerontologije in medgeneracijskega sožitja.

Pri tem sledi metodološkim usmeritvam programa Starosti prijaznih mest in občin Svetovne zdravstvene organizacije. Bistveno pri tem programu je 1. sistematično-poglobljen pristop na področju staranja in sožitja, 2. vključevanje odločilnih deležnikov krajevnega in upravnega vodstva, od strokovnih služb do civilnih organizacij v kraju, predvsem pa starih ljudi samih. Gre torej za kombinacijo principov »od zgoraj navzdol« (pobude občine in stroke) in »od spodaj navzgor« (pobude občanov).

K sodelovanju pri raziskovalnih pogovorih so bili povabljeni predstavniki vseh organizacij, ki delujejo na področju staranja v občini, občinski svetniki, občinska uprava ter vsi občani preko javnega poziva v lokalnem glasilu Žirovske novice, kolikor je bilo mogoče pa tudi osebno, preko članov lokalne akcijske skupine.

Vprašalnike je izpolnilo 47 občanov, pisno ali v obliki raziskovalnega pogovora, ki ga je izpolnil za to usposobljen član lokalne akcijske skupine. Pri tem smo uporabili kvalitativni pristop; ni šlo za reprezentativni vzorec ali za količino vprašalnikov, ampak za poglobljen razmislek predstavnikov ali starejših iz različnih skupin. Poskrbeli smo, da je, poleg tistih, ki s starejšimi delajo (prostovoljsko ali poklicno: člani LAS SPO Žiri), vprašalnik izpolnil:

1. Nekdo, ki potrebuje oskrbo in ga svojci oskrbujejo doma.
2. Nekdo, ki ima samo domačo oskrbo.
3. Starejši človek, ki je zelo dejaven in vključen v različne organizacije in krožke.
4. Prostovoljec za področje staranja.
5. Nekdo, ki se zadržuje bolj doma in pazi na vnuke.
6. Nekdo, ki se je ravnokar upokojil.
7. Starejši krajan, ki je osamljen.
8. Nekdo, ki ga srečamo naključno v parku ali v baru.
9. Starejši človek, ki je odrinjen na rob družbe.
10. Svojci, ki imajo izkušnjo oskrbe starejšega bližnjega.
11. Starejši iz različnih vasi in zaselkov v okolici.

Drug način zbiranja podatkov je bil preko treh delavniških srečanj razširjene lokalne akcijske skupine in enega srečanja ožje skupine. Delavniška srečanja so potekala; 29. 6. 2023, 17. 10. 2023 in 8. 11. 2023, srečanje ožje skupine pa 19. 9. 2023. Delavniških srečanj se je udeleževalo v povprečju od 15 do 18 članov lokalne akcijske skupine in drugih, ki so se pridružili procesu priprave strategije (nekaj svetnikov in predstavnikov različnih društev in organizacij, ki delajo s starejšimi v Žireh). V ožji skupini za pripravo strategije pa je sodelovalo 10 članic lokalne akcijske skupine. Delo v manjši skupini nam je omogočalo bolj konkretno opredeljevanje posameznih ciljev. Vzporedno s procesom priprave strategije so potekala tudi usklajevanja s predstavniki občinske uprave in posamezni sestanki z deležniki za posamezna področja.

2. DEMOGRAFSKA SLIKA OBČINE ŽIRI¹

Glede na slovensko povprečje in trende potrebuje dolgotrajno oskrbo v Žireh blizu 200 ljudi; od tega okrog 50 v oskrbovalnih ustanovah in 150 v domači oskrbi. Ostalih več kot 1.000 prebivalcev po 65. letu starosti potrebuje sodobne programe za zdravo in aktivno staranje, vseh 5.055 pa vzgojo za krepitev medgeneracijskega sožitja.

Občina Žiri ima, po zadnjih podatkih iz prvega četrtertletja 2023, 5.055 prebivalcev (2.551 moških in 2.504 žensk). Po številu prebivalcev se je med slovenskimi občinami uvrstila na 104. mesto. Na kvadratnem kilometru površine občine je živel povprečno 103 prebivalec; torej je bila gostota naseljenosti tu malo manjša kot v celotni državi (104 prebivalci na km²).

Število in starostni deleži ljudi v občini Žiri

Starost	Št. prebivalcev	%
0-9	539	10,7
10-19	566	11,2
20-29	533	10,5
30-39	665	13,2
40-49	707	14,0
50-59	688	13,6
60-69	608	12,0
70-79	432	8,5
80-84	153	3,1
85+	164	3,2
Skupaj	5055	100

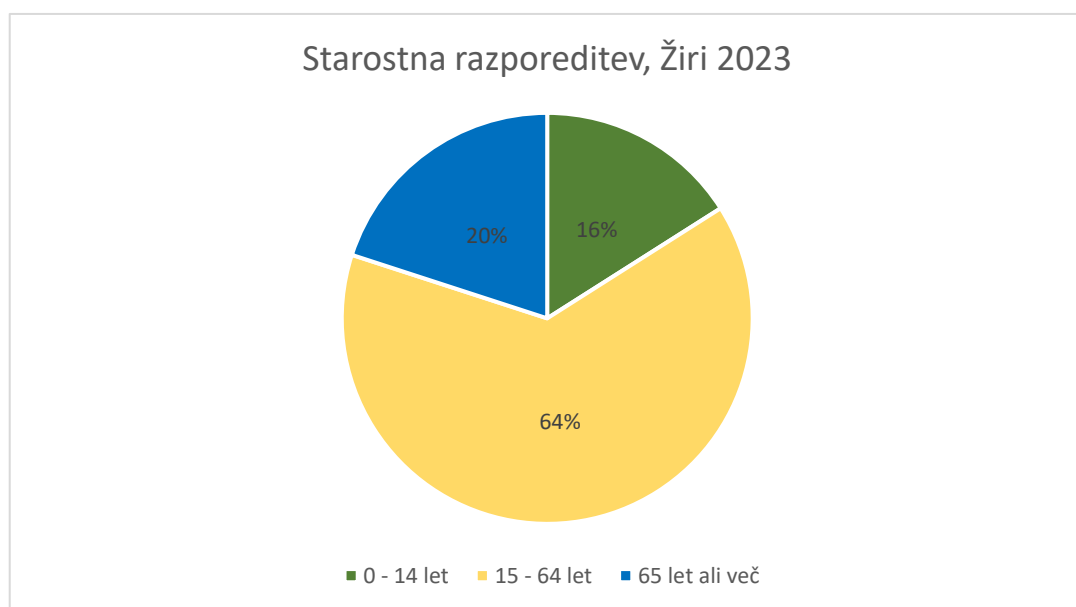
(Vir: SURS, stanje 17. 7. 2023)

Število živorojenih je bilo leta 2022 (zadnji podatki) višje od števila umrlih. Naravni prirast na 1.000 prebivalcev v občini je bil torej v tem letu pozitiven, znašal je 1,6 (v Sloveniji -2,3). Število tistih, ki so se iz te občine odselili, je bilo nižje od števila tistih, ki so se vanjo priselili.

¹ Vsi podatki pridobljeni iz spletne strani Statističnega urada Republike Slovenije (dostopno na: <https://pxweb.stat.si/SiStat/sl/Podrocja/Index/100/prebivalstvo>)

Povprečna starost občanov je bila v začetku leta 2023 42,8 leta in tako nižja od povprečne starosti prebivalcev Slovenije (44,0 leta).

Med prebivalci te občine je bilo v začetku leta 2023 število najstarejših – tako kot v večini slovenskih občin – večje od števila najmlajših: na 100 oseb, starih 0–14 let, je prebivalo 122 oseb starih 65 let ali več. To razmerje pove, da je bila vrednost indeksa staranja za to občino nižja od vrednosti tega indeksa za celotno Slovenijo (ta je bila 143). Pove pa tudi, da se povprečna starost prebivalcev te občine dviga v povprečju počasneje kot v celotni Sloveniji. Podatki, prikazani po spolu, pokažejo, da je bila vrednost indeksa staranja za ženske višja od indeksa staranja za moške. V občini je bilo – tako kot v večini slovenskih občin – med ženskami več takih, ki so bile stare 65 let ali več, kot takih, ki so bile stare manj kot 15 let; pri moških je bila slika ravno obrnjena.

Kako se bo demografska slika spreminjala v naslednjih letih?

Glede na statistične projekcije se bo v Sloveniji med letoma 2013 in 2060 delež ljudi starih nad 80 let dvignil iz 4,5 % prebivalstva na 12,3 %, kar za občino Žiri pomeni porast iz sedanjih 317 na 866 ljudi starih nad 80 let. V tej starosti večina potrebuje dolgotrajno oskrbo. Tudi delež prebivalcev starejših nad 65 let se bo v primerjavi z deležem starih od 20-64 skokovito povečal – ljudi, ki bodo potrebovali programe za zdravo in aktivno staranje, bo torej veliko več.

3. PROGRAMI, STORITVE IN AKTERJI ZA PODROČJE STARANJA IN SOŽITJA V OBČINI ŽIRI

PODROČJE STARANJA V OBČINI ŽIRI

ZDRAVSTVENO VARSTVO

ZDRAVSTVENA POSTAJA ŽIRI

- Patronažna služba

FORMALNA OSKRBA

POMOČ NA DOMU

- Center slepih, slabovidnih in starejših Škofja Loka (CSS Škofja Loka)

DOMOVI ZA STAREJŠE

- SeneCura Dom starejših občanov Žiri
- Ostali domovi za starejše, kjer so nastanjeni Žirovci

NEFORMALNA OSKRBA

DRUŽINSKI OSKRBOVALCI

SOCIALNO VARSTVO

CENTER ZA SOCIALNO DELO

- Center za socialno delo Gorenjska Enota Škofja Loka (CSD Škofja Loka)

PODROČJE VZGOJE IN MEDGENERACIJSKEGA SODELOVANJA

VRTEC, OSNOVNA ŠOLA, MLADINSKE ORGANIZACIJE

- Taborniki, skavti
- Klub študentov

CIVILNA INICIATIVA

GASILCI, IZOBRAŽEVANJE IN KULTURA

- Knjižnica Žiri
- Ljudska univerza Škofja Loka
- DPD Svoboda

ŽUPNIJA ŽIRI, NEVLADNE ORGANIZACIJE

- Karitas
- Krajevni odbor Rdeči križ Žiri

LOKALNA DRUŠTVA, PROSTOVOLJCI

- Društvo upokojencev Žiri (Starejši za starejše)
- Društvo invalidov
- Prostofer
- Skupine starejših za samopomoč
- Društvo za osteoporozo
- Društvo diabetikov
- Društvo kmečkih žena
- Balinarsko športno društvo Žiri
- Športno društvo Tabor
- Združenje šoferjev in avtomehnikov
- Pevski zbori
- Klekljarsko društvo – Cvetke
- Romarsko društvo Šmar
- Domoljubno društvo generala Rudolfa Maistra
- Združenje NOB
- Avto-moto društvo

Slika 1: Akterji na področju staranja v občini Žiri

Zdravstvo. V Občini Žiri se nahaja Zdravstvena postaja Žiri, kjer izvajalci nudijo zdravstvene storitve ter tako skrbijo za zdravje občanov. Zdravstvena postaja je javni zdravstveni zavod, ki zagotavlja osnovno zdravstveno dejavnost na območjih, kjer niso izpolnjeni pogoji za odprtje zdravstvenega doma. V Zdravstveni postaji Žiri deluje ambulanta Arcus Medici, ki je sestavljena iz treh ambulant družinske medicine (ambulanta dr. Jaka Strela, dr. Ivana Peceva in dr. Metke Križič). Ambulanta Arcus Medici daje velik poudarek na celostni preventivni zdravstveni obravnavi s pomočjo metod in meritev iz različnih področij medicine. Tako omogočajo preventivno kineziološko obravnavo, ki vključuje preventivne zdravstvene

preglede, analizo telesne sestave in preizkus telesnega fitnesa. Glavni cilj je razvoj zdravega življenjskega sloga posameznikov, ki preprečuje razvoj nenalezljivih kroničnih bolezni in poškodb. Na spletni strani Arcus Medici ozaveščajo o zdravem življenjskem slogu (nasveti s področja zdrave prehrane, telesne dejavnosti, spanja, duševnega zdravja, ipd.), dostopni so tudi različni video posnetki vadb za različne starostne skupine (tudi za seniorje in starejše od 85 let) ter vaje za obvladovanje stresa in krepitev duševnega zdravja. V Zdravstveni postaji Žiri delujejo tudi ambulanta fizioterapije, pediatrije, psihiatrije, dve patronažni ambulanti, dve zobni ordinaciji in lekarna.

Patronažna služba. Patronažne medicinske sestre na domovih ljudi opravljajo preventivne obiske (svetovanje, skrb za zdravje...) in kurativne obiske (zdravstvena nega bolnika na domu), s čimer skrbijo za zdravstveno - socialno varnost posameznika (od rojstva do smrti), družine in celotne skupnosti. Preventivno delo načrtujejo same v skladu z normativi; dva patronažna obiska letno med drugim pripadata zavarovanim osebam, ki so invalidne, kronično bolne ali stare nad 65 let in osamljene oz. socialno ogrožene. Kurativne obiske patronažna služba opravlja na podlagi delovnega naloga, ki ga izda osebni zdravnik posameznega pacienta. V občini Žiri patronažno službo trenutno izvajata dve diplomirani medicinski sestre s koncesijo; Mojca Trček in Valerija Šinkovec, z dodatnimi znanji iz socialne gerontologije.

Domovi starejših občanov. SeneCura Dom starejših občanov Žiri je zasebni socialno varstveni zavod, ki ima pridobljeno koncesijo za izvajanje institucionalnega varstva oseb starejših od 65 let. Svoja vrata je odprl v mesecu maju leta 2022. Dom se nahaja v centru Žirov v neposredni bližini zdravstvene postaje. Ima skupno kapaciteto 60 stanovalcev, koncesijskih postelj pa je za udobno namestitev na voljo za 56 stanovalcev, pretežno v enoposteljnih sobah. Na razpolago je 43 enoposteljnih in 8 dvoposteljnih sob, od tega je 12 mest namenjenih osebam z demenco, katerim je na voljo ustrezno varovan vrt na notranjem dvorišču. Trenutno je v domu nastanjenih 56 stanovalcev, od tega je 22 občanov Žirov. Poleg tega je okoli 20 Žirovcev nastanjenih še v drugih domovih po Sloveniji, največ v okoliških domovih v Idriji, Škofji Loki in Logatcu.

Center za socialno delo (CSD) Škofja Loka. Starim ljudem nudi poleg prve socialne pomoči (ocena in informacije, ko človek prvič prosi za pomoč) in osebne pomoči (svetovanje, vodenje ali urejanje) tudi materialno pomoč. V primeru, da so star človek in njegovi ožji družinski člani, ki ga morajo preživljati, finančno nezmožni plačati varstvene storitve pomoči na domu ali institucionalnega varstva, mu CSD uredi denarno socialno pomoč in delno ali celotno oprostitev plačila. CSD poleg tega ureja pravico do družinskega pomočnika, katero lahko uveljavlja polnoletna težko gibalno ovirana oseba ali polnoletna oseba s težko motnjo v duševnem razvoju, torej taka, ki potrebuje pomoč pri opravljanju vseh osnovnih življenjskih potreb. CSD ureja tudi pravico do osebnega asistenta, ki pripada posamezniku za vsa opravila in dejavnosti, ki jih sam ne more izvajati zaradi vrste in stopnje invalidnosti, a jih vsakodnevno potrebuje doma in izven doma, da lahko živi neodvisno, aktivno in je enakopravno vključen v družbo. Pravico do osebnega asistenta lahko

dobi posameznik med 18. in 65. letom starosti, ta pa se lahko nadaljuje tudi po 65. letom, če jo je uporabnik koristil že prej. CSD ponuja pomoč tudi pri urejanju skrbništva; namen skrbništva za odrasle osebe je varstvo njihove osebnosti, ki se uresničuje predvsem z urejanjem zadev, ki jih osebe ne morejo narediti same, ter s prizadevanjem za zdravljenje in usposabljanje za samostojno življenje, kot tudi varovanje premoženjskih in drugih pravic posameznika. Sodišče za skrbnika imenuje osebo, ki ima osebne lastnosti in sposobnosti, potrebne za opravljanje obveznosti skrbnika, in ki privoli, da bo skrbnik.

Oskrba na domu. Pomoč družini na domu izvajajo javni socialnovarstveni zavodi ter druge pravne in fizične osebe, ki pridobijo koncesijo na javnem razpisu. V Občini Žiri jo izvaja Center slepih, slabovidnih in starejših Škofja Loka (CSS Škofja Loka). Namenjena je osebam, ki živijo na svojem domu, vendar se zaradi bolezni ali drugih težav povezanih s starostjo ali hudo boleznijo ne morejo več v celoti oskrbovati ali negovati sami, niti tega v zadostnem obsegu ne zmorejo njihovi svojci, sosedje ali znanci. Upravičenci do pomoči na domu so: osebe, starejše od 65 let; osebe s statusom invalida po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb; druge invalidne osebe, ki jim je priznana pravica do tuje pomoči in nege; kronično bolne osebe in osebe z dolgotrajnimi okvarami zdravja; hudo bolni otroci ali otroci s težko motnjo v telesnem ali težko in najtežjo motnjo v duševnem razvoju. Strokovna služba oskrbe skladno s predpisanim postopkom najprej obišče upravičenca na domu in ugotovi vrsto potrebne pomoči; te so: a) vzdrževanje osebne higiene, b) pomoč v gospodinjstvu in c) pomoč pri ohranjanju socialnih stikov. Storitve pomoči na domu je plačljiva. Uporabniki lahko uveljavljajo pravico do oprostitve plačila na CSD, kjer imajo stalno prebivališče. Občina Žiri sofinancira pomoč na domu, trenutno 13 občanom (bilo jih je tudi že okrog 20). Glede na spremljanje števila uporabnikov, se je le to pričelo zmanjševati v času covida in ta trend še kar vztraja. Ekonomska cena storitve znaša 21,58 €/uro, uporabnik plača 5,80 €/uro, razliko Občina Žiri. Ekonomska cena je izračunana na podlagi predpisov in velja od 1.4.2022 dalje, Občina Žiri pa v dogovoru z izvajalcem krije razliko med plačilom uporabnika in dejanskim stroškom.

Možnost toplega obroka za starejše. V Žireh je več ponudnikov, ki omogočajo topli obrok v njihovih poslovalnicah ali pa tudi dostavo obroka na dom. Eden izmed teh ponudnikov je Osnovna šola Žiri, kjer je možno naročiti dostavo obroka na dom. Starejši lahko sklenejo pogodbo za dostavo obroka z oskrbo na domu (CSS Škofja Loka). Na voljo je tudi več gostinskih ponudnikov, ki se starejšim na različne načine prilagodijo; dostava obroka v menažki, lahko samo ob določenih dnevih. Največja težava so vikendi in prazniki, ko so nekateri ponudniki zaprti in se morajo starejši drugače znajti oziroma so odvisni od svojcev ali bližnjih. Nekateri starejši so tudi izpostavili neprimerne menije za starejše osebe pri nekaterih gostinskih ponudnikih.

Prostofer. Občina Žiri je v projekt Prostofer vstopila junija 2020 in starejšim občanom in občankam od takrat dalje zagotavlja brezplačne prevoze na klic. Namen projekta je, da starejšim omogoči večjo mobilnost in večjo socialno vključenost, medsebojno povezovanje ter boljšo kvaliteto življenja. V letu 2022 so vozniki

prostovoljci opravili 223 prevozov. Največ prevozov so opravili v bolnišnice in zdravstvene domove, nekaj pa tudi drugam; v zdravilišča, trgovino ipd. Sam projekt je med občani zelo lepo sprejet, saj ga uporablja preko 110 uporabnikov. V ekipi voznikov je 11 prostovoljcev, ki nesebično podarjajo svoj čas za pomoč drugim. Zaradi svoje odgovorne prostovoljne pomoči jim je župan leta 2023 podelil občinsko priznanje – Priznanje župana občine Žiri.

Družinski in drugi neformalni oskrbovalci. Vsaj tri četrtine občanov Žirov, ki potrebujejo zaradi starostne onemoglosti, kronične bolezni ali invalidnosti redno pomoč pri vsakdanjih opravilih, oskrbujejo njihovi domači, živa je tudi sosedska pomoč in prostovoljska pomoč humanitarnih organizacij. V Žireh enkrat mesečno deluje skupina svojcev, namenjena medsebojni opori pri oskrbi, pa tudi pridobivanju informacij, ki jih družinski oskrbovalci potrebujejo.

V nadaljevanju so naštetje in opisane **civilne organizacije**, ki so dejavne s svojimi programi za zdravo in kakovostno staranje, za pomoč pri dolgotrajni oskrbi občanov in pri medgeneracijskem povezovanju ljudi v občinski skupnosti. Ta dejavnost je odraz zdrave družbe, ko se ljudje sami organizirajo, da odgovorijo na potrebe in interese sebe in sokrajanov. Socialne mreže, v katere so starostniki vključeni ali skrbijo za starejše ljudi, so izredno pomembne tako za starostnike kot za celotno lokalno skupnost. Pomembne so tako tradicionalne (družina, sorodniki, sosedje, prijatelji) kakor novejšje civilne socialne mreže (prostovoljci, društva, gibanja). Stališče, da bi ustanove s svojimi storitvami zadovoljile vse potrebe starih ljudi, je namreč iluzija, pa naj gre zgolj za materialne potrebe, tem bolj pa je domača in civilna povezanost in pomoč nenadomestljiva, ko gre za človeški odnos. Čim bolj je skrb za nemočne občane prepuščena neosebnim storitvam ustanov in tržnemu kapitalu, tem bolj med ljudmi zakrneva sposobnost solidarnosti, pripadnosti in povezanosti skupnosti ter zavest, da so vse tri generacije in vsa življenjska obdobja ena sama celota.

Društvo upokojencev Žiri. Društvo ima 843 članov (553 žensk in 290 moških) in je eden izmed večjih društev v Žireh, predsednik društva je gospod Milan Sovinc. Za svoje člane organizira različne enodnevne in večdnevne izlete in pohode, ki so prilagojeni in primerni za različne starosti in fizično pripravljenost članov. Enkrat letno organizirajo tedenski oddih na morju, večkrat pa dnevna kopanja v notranjih bazenih, poleti tudi v morju. Za popestritev organizirajo tudi izlete v neznano. Društvo sodeluje v vseslovenskem projektu Starejši za starejše v sklopu katerega redno obiskujejo starejše; ob jubilejih in praznikih poleg obiska članom pripravijo tudi simbolično darilo in voščilnico. Za izdelavo voščilnic že več let sodelujejo z žirovskimi vrtci in se na tak način medgeneracijsko povezujejo. Društvo skrbi za športno aktivnost svojih članov, poleg velike izbire pohodov, sofinancira obiske telovadbe. Povezujejo se tudi z drugimi društvi; v sodelovanju z Balinarskim društvom organizirajo meddruštveni turnir, udeležujejo se različnih turnirjev in pripravljajo meddruštvena srečanja. Organizirajo kulturne dogodke, štafeto semen, možgansko aerobiko, kjer člani

skrbijo za svoj spomin in še bi lahko naštevali. Vse informacije so na voljo na njihovi spletni strani: <https://du-ziri.si/>.

Krajevna organizacija Rdečega križa Žiri. KORK Žiri deluje v okviru RKS Območno združenje Škofja Loka, ki ima 18 krajevnih organizacij. Žirovska spada med večje, saj pokriva celotno Občino Žiri in ima okrog 600 članov. RKS je samostojna nevladna humanitarna in nepridobitna organizacija, ki pomaga pri preprečevanju in lajšanju trpljenja ljudi, zaščiti življenja in zdravja, krepitvi gibanja za zdravo življenje ter zagotavljanja spoštovanja človekovih pravic. Materialno in strokovno pomoč za delovanje KORK Žiri zagotavlja območno združenje (centralno skladišče, pridobivanje in razdeljevanje humanitarne pomoči, priprava in vodenje programov), prostovoljci (v glavnem prostovoljke) v KORK Žiri pa izvajajo neposredne aktivnosti, ki jim jih omogočajo še sredstva zbrana s članarino, dotacijo občine ter prispevki donatorjev. Krajevni odbor ima 19 aktivnih prostovoljk, ki delujejo po posameznih naseljih Občine Žiri. KORK Žiri vodi predsednica gospa Marija Kokalj. Redne dejavnosti so:

1. Skrb za starejše (organiziranje tradicionalnega srečanja starejših občanov, obiskovanje starejših na domu ob osebnih praznikih, pošiljanje voščilnic in občasni obiski žirovskih občanov v domovih za starejše v Žireh in drugih krajih, podpora delovanju štirih skupin starejših za samopomoč).
2. Humanitarna pomoč (delitev hrane, oblačil, higienskih pripomočkov, kurjave, plačilom položnic, gradbenega materiala; posebna pomoč otrokom z nakupom šolskih potrebščin, prispevki za letovanje na Debelem rtiču in taborjenju v Marindolu, prispevki za šolski sklad).
3. Organiziranje in pomoč pri krvodajalskih akcijah v Žireh (letno tri dvodnevne).
4. Občasna merjenja krvnega sladkorja, holesterola, kostne gostote ter zdravstvena predavanja.
5. Sodelovanje z občinsko Civilno zaščito in dvema ekipama prve pomoči.
6. Delovanje v organih in komisijah RKS Območnega združenja Škofja Loka.

Klekljarsko društvo Cvetke. Društvo neguje in ohranja tradicijo klekljarstva v Žireh. Društvo so poimenovali po klekljani rožici, imenovani Cvetka, ki simbolizira jabolčni cvet. Prva predsednica društva je bila Marica Albreht, legendarna klekljarska učiteljica, ki ima veliko zaslug tako za ustanovitev društva, kot za njegovo uspešno delovanje. Društvo že od leta 2006 prireja konec aprila in v začetku maja Slovenske klekljarske dneve v Žireh, v času katerih pripravijo bogate razstave klekljanih čipk. Ob razstavah se odvijajo klekljarske delavnice, prikaz klekljanja in različne spremljajoče dejavnosti. Organizirajo tudi različne razstave čipk svojih članic; z razstavo zastav vseh držav članic Evropske unije so se predstavile tudi v Evropskem parlamentu. Članice društva se srečujejo na tedenskih klekljarskih uricah. Klekljajo za sprostitev, družijo se, umetniško ustvarjajo in koristno preživljajo zimske večere. Zelo pomemben del njihovih dejavnosti je tudi medgeneracijsko sodelovanje, saj zelo dobro sodelujejo s Čipkarsko šolo v Žireh in na tak način skrbijo za prenos kulturne dediščine na mlajše rodove.

Društvo invalidov Žiri. V Društvo invalidov je včlanjenih 103 oseb, ki jim je priznan status invalida in 45 podpornih članov. Njihovi člani so stari od 25 do 93 let. Njihovo glavno poslanstvo je povezovanje in pomoč invalidnim osebam. Organizirajo razna srečanja, kopalne izlete, delavnice, pohode in športne rekreacije. Radi se udeležujejo tudi kulturnih dogodkov. Predsednica društva je gospa Marija Čuk.

Društvo kmečkih žena. Društvo kmečkih žena deluje že od leta 1975. Ustanovljeno je bilo z namenom izobraževanja, druženja, izmenjavi informacij, skrbi za družino in okolje. Društvo šteje 160 članic, dobivajo se po potrebi. Večina članic društva ima nad 50 let, veliko je tudi starejših. Organizirajo razna predavanja na temo zdrave prehrane, vrtičkarstva, urejanja domačij in predpisov za kmetijske namene; organizirajo kuharske tečaje, gledališke predstave, strokovne ekskurzije in pohode. Vaje za pravilno dihanje in preobremenjeno hrbtenico so poleg ostalega zelo koristna in obiskana aktivnost. Zadnja leta je zelo obiskan krompirjev piknik na zadnjo nedeljo v avgustu na lokaciji Pustotnik. Pri vseh teh aktivnostih so članice predvsem navdušene nad medsebojnim druženjem. Predsednica društva je gospa Francka Primožič.

Ljudska univerza Škofja Loka. V Lokalnem učnem središču v Žireh že od leta 2017 za lokalne prebivalce nudijo neformalna izobraževanja, tečaje in delavnice. Izobraževanja, delavnice in tečaji, ki jih izvajajo, so predvsem s področij računalništva, tujih jezikov (začetni in nadaljevalni tečaji angleščine, španščine, italijanščine), ročnih del (šivanje, kvačkanje, polstenje, poslikava nakita, pletenje, ročna izdelava papirja), skrbi za zdravje (vadba za zdravo hrbtenico), zeliščarstva in drugo (znakovni jezik, nega in oskrba starejših ipd.). Omenjene izobraževalne vsebine ves čas aktivno dopolnjujejo tudi z izvajanjem različnih projektov, ki jih pridobijo preko razpisov. Kot take lahko omenimo LAS-ove projekte Aktivno proti invazivkam (izobraževanja in ozaveščanje na temo iztrebljanja invazivnih rastlin, njihova morebitna uporaba, ter razvijanje metod in tehnik fizičnega iztrebljanja invazivk,...), Vseživljenjsko varovanje narave (različne delavnice na temo re-uporabe materialov: mozaiki, kvačkanje,.. izdelava žužko-hotelov, spoznavanje in odstranjevanje škodljivcev na sadnih drevesih in obrezovanje dreves,...).

Župnija Žiri. Župnija namenja veliko pozornosti svojim starejšim faranom, med drugimi aktivnostmi, ki so namenjene vsem faranom je kar nekaj aktivnosti namenjeno posebno starejšim:

- duhovnika redno obiskujeta bolnike in starejše po domovih za prvi petek;
- vsak prvi četrtek v mesecu je sveta maša v domu SeneCura Žiri in nato individualna duhovna oskrba po sobah;
- vsako nedeljo delivci svetega obhajila nesejo obhajilo v dom SeneCura Žiri;
- na željo starejših in svojcev duhovnika individualno duhovno oskrbujeta starejše na njihovih domovih in v domu SeneCura Žiri;
- vsako leto za Binkošti župnija pripravi letno srečanje za vse starejše, bolnike in invalide (maša, družabni program, pogostitev);

- pred Božičem in pred Veliko nočjo člani ŽPS obiskujejo starejše doma in po domovih starejših in jim voščijo za praznike;
- otroci iz Vrtca pri Sv. Ani pred Božičem in pred Veliko nočjo obiskujejo starejše po domovih in jim zapojejo kakšno pesem, prav tako obiščejo starejše v domu SeneCura;
- skavti občasno pomagajo starejšim pri prenašanju drv, pri pomoči nakupov v trgovini;
- starejši se vsako sredo zberejo pri molitveni uri v župnijski cerkvi;
- precej starejših se zbira mesečno tudi v svetopisemski skupini.

4. SLIKA STANJA PO PODROČJIH

V poglavju je po področjih SZO, prilagojenih glede na situacijo v občini Žiri, opisana slika stanja. Na začetku je vedno narejena opredelitev področja (točka a.) v kateri so opisane tudi strokovne usmeritve za posamezno področje. Vsakič sledi tabela, v kateri je strnjena slika stanja v občini Žiri, ki je narejena glede na dostopne podatke ter pridobljena mnenja občanov (preko vprašalnikov, na delavnicah in preteklih srečanj lokalne akcijske skupine SPO Žiri). Oklepaji s številko pri določeni alineji povedo pogostost pojavljanja neke trditve, »(S)« pa pomeni, da je bila alineja dodana glede na usmeritve iz strokovnih smernic.

4.1 Storitve zdravstva in oskrbe

a. *Opredelitev področja*

Na ravni lokalne skupnosti spadajo v to področje zdravstvene storitve in programi za dolgotrajno oskrbo. Med **zdravstvene storitve** spadajo storitve splošne medicine, zobozdravstvene, fizioterapevtske storitve, storitve patronažne zdravstvene nege in podobno. V tem razvojnem programu se bomo bolj posvetili programom integrirane lokalne dolgotrajne oskrbe.

Dolgotrajna oskrba je pomoč pri opravljanju enega ali več osnovnih sedmih vsakdanjih opravil (osebna higiena, oblačenje, hranjenje in pravilna uporaba zdravil, gibanje, obvladovanje izločanja vode in blata, varno spanje in počitek ter navezovanje medčloveškega stika) ter podpornih opravil (čiščenje stanovanja, pranje, likanje in druga osnovna gospodinjska opravila, kuhanje in priprava hrane, nakupovanje potrebščin za vsakdanje življenje, uporaba transportnih sredstev, upravljanje z denarjem, drobna opravila po stanovanju ali hiši, uporaba telefona, interneta in drugih komunikacijskih sredstev). Zavedati se moramo, da staranje prebivalstva ni le ekonomski problem. Oskrbovanje bolnih in onemoglih ljudi v skupnosti je temeljna človeška značilnost. Starostna onemoglost, bolezen in invalidnost so reden del človeškega življenja; solidarna pomoč, ki jo zdravi člani skupnosti nudijo tem ljudem, pa je konstitutivni element obstoja in razvoja človeške vrste v vseh kulturah.

V Evropi se po letu 1990 sistemi in metode za dolgotrajno oskrbo razvijajo izredno naglo. Socialna oskrba in zdravstvena nega sta se povezali v integrirano celoto. Države so z zakoni uvajale sisteme celovite dolgotrajne oskrbe, v katerih zagotavljajo minimalno kakovost, razvoj in finančno vzdržnost, lokalna skupnost pa na tej osnovi dolgotrajno oskrbo smiselno organizira upoštevajoč potrebe svojih prebivalcev. To je edina razvojna perspektiva, saj postaja tradicionalni način oskrbe v današnjih razmerah neuporaben, prav tako ne deluje razvojno moderna industrijska oskrba, kjer je med drugim nevarnost zlorabe najšibkejših prebivalcev zaradi interesa po dobičku. Razvojni trend je lokalna integrirana dolgotrajna oskrba, to je v vsestransko celoto povezan sistem, ki sinergično povezuje neformalno domačo in formalno profesionalno oskrbo, vse politične, civilne, strokovne socialne in zdravstvene storitve, osebne vire in javne finančne vire

ter vse deležnike v de-institucionalizirano celovito oskrbo. Deinstitutionalizacija dolgotrajne oskrbe pri tem pomeni premik od oskrbovanja v zaprtih negovalnih institucijah v odpiranje oskrbovalne ustanove v krajevno skupnost, v podporo neformalnim oskrbovalcem ter v razvoj mreže številnih sodobnih programov za oskrbo v domačem okolju.

Integriran lokalni sistem dolgotrajne oskrbe se v Evropi kaže kot najboljša rešitev za razvoj humane, finančno in kadrovsko vzdržne oskrbe v času naraščanja potreb po njej.

Mreža programov dolgotrajne oskrbe

Mreža oskrbovalnih programov omogoča uresničiti prevladujočo željo starih ljudi, da lahko čim dlje ali do konca življenja živijo doma, v vsakem primeru pa vsaj v svojem lokalnem okolju. Programi, ki omogočajo človeku, da lahko ostaja na jesen življenja doma, so prilagajanje stanovanja za samostojno življenje v starosti (o tem več v področju *Infrastruktura, stavbe, bivališča in okolica*), pomoč na daljavo z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo (IKT), zdravstvena in socialna oskrba na domu ter drugi programi za razbremenilno pomoč družinskim oskrbovalcem.

Informacijska in komunikacijska tehnologija (IKT) se uporablja pri oskrbi starejših na daljavo za izboljšanje njihove kakovosti življenja. Omogoča povezovanje s sorodniki, prijatelji in znanci preko socialnih omrežij, videoklicev in sporočil, kar povečuje njihovo socialno vključenost. IKT lahko preko nosljivih naprav in senzorjev spremlja vitalne znake starejših in jim omogoča spremljanje telesne aktivnosti. Veliko ponudnikov na slovenskem trgu se osredotoča predvsem na varnost starejših v domačem okolju. Z različnimi nosljivimi napravami omogočajo klic v sili z enostavnim pritiskom na gumb, nekateri ponudniki pa s pomočjo senzorjev nudijo samodejno zaznavanje padcev in klicev na pomoč. Na voljo so tudi različni senzorji za vodo in dim, ki v primeru presežnih vrednosti sprožijo klic na pomoč ter posteljni senzorji, ki opozorijo svojce v primeru daljše odsotnosti iz postelje v nočnem času. Nekatere naprave omogočajo tudi

spremljanje lokacije uporabnika in glasovno upravljanje pripomočkov za slabovidne. Pri uporabi se največkrat pojavi težava odpora starejših do uporabe teh tehnologij in pa tudi neznanje za uporabo. Zato je zelo pomembno, da se uporabnikom nudi podpora in izobraževanja za uporabo IKT. S pomočjo IKT lahko starejši ostanejo neodvisni, varni in zdravi, medtem ko se ohranja stik s svojimi bližnjimi in podpornimi službami.

Oskrba na domu je program, ki največ pripomore, da se lahko ljudje čim dlje starajo v domačem okolju. Vanjo sodi socialna oskrba in pomoč pri osnovnih vsakdanjih in podpornih opravilih, vrsta zdravstvenih storitev (obiski družinskega zdravnika, daljinska e-zdravstvena oskrba, obiski patronažne medicinske sestre, mobilni paliativni timi in fizioterapija na domu) in razne servisne storitve na domu, od dostave toplih obrokov, prevozov, frizerskih, pedikerskih in drugih storitev do pomoči pri delu v hiši in okolici. Sistem lokalne dolgotrajne oskrbe je tem boljši, čim več ponudbe ima na voljo za različne potrebe ljudi, ki se starajo doma.

Največ potrebnih ljudi pa oskrbujejo **družinski in drugi neformalni oskrbovalci** –to so družinski člani, prijatelji in znanci (v Sloveniji pogosto tudi sosedje), ki dlje časa oskrbujejo svojega kronično bolnega, starostno onemoglega, invalidnega svojca ali drugega bližnjega. To lahko pomeni od nekaj ur tedensko do 24 ur na dan vse dni v tednu, kar se lahko s časom spreminja. Ti imajo največ zaslug, da se lahko ljudje starajo doma. Celo v evropskih državah, kjer je javna oskrba najbolj razvita, oskrbujejo nad dve tretjini starostno onemoglih, kronično bolnih in invalidnih ljudi, pri nas pa kar tri četrtine, kar je evropsko povprečje. V tem trenutku v povprečni slovenski občini nekoga oskrbuje ali pri tem pomaga vsak deseti občan! V domovih za starejše številni uslužbenci in strokovnjaki poklicno skrbijo za stanovalce. Doma pa je človek za mnogo stvari sam, velikokrat ob lastnem delu. Sreča se s stvarmi, ki jih doslej ni delal ali poznal – npr. z vsakodnevno skrbjo za higieno, z različnimi boleznimi, kako imeti lep odnos s človekom, ko je naporen... Kar naenkrat mora osvojiti področje, ki se ga prej sploh ni zavedal. Vse to je lahko zelo izčrpavajoče, sploh ker se zasebno življenje, šolanje, delo in ostale družinske obveznosti ob vsem tem ne ustavijo. Osnovni program za kakovostno delovanje družinskih oskrbovalcev je **usposabljanje** o oskrbovanju, o učinkovitem komuniciranju z bolnim svojcem (npr. ob demenci) ter o varovanju lastnega telesnega in duševnega zdravja pri naporni nalogi oskrbovanja. Kot nadaljevanje osnovnega usposabljanja se v kraju organizirajo skupine svojcev. Program usposabljanja in samo-organiziranih skupin svojcev mora biti v kraju redno na voljo, saj se vsako leto v oskrbovalni vlogi znajdejo novi občani. To je najbolj rentabilna naložba skupnosti v programe za dolgotrajno oskrbo; v Sloveniji tečaje za svojce že od leta 2002 razvija in uvaja na terenu Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje. Pomembni razbremenilni programi so še: **začasna oskrba v ustanovi za oddih družinskih oskrbovalcev** (od par dni do enega meseca), **razbremenilni dopust** (v primeru počitnic ali bolezni), **dnevna oskrba** (nastanitev oskrbovanca v oskrbovalni ustanovi od jutra do popoldneva) ter **nočna oskrba** (nastanitev v ustanovi za čez noč). Obstajajo tudi **izobraževalne počitnice za**

družinske oskrbovalce in oskrbovance, ki združujejo oddih in usposabljanje družinskih oskrbovalcev ob hkratni oskrbi njihovih svojcev. Za kakovost družinske oskrbe je ključna tudi njihova dobra **informiranost** o možnih oskrbovalnih storitvah. Države, ki na področju oskrbe prednjačijo, kot je na primer Irska, imajo v občinah posebne centre za neformalne oskrbovalce, kjer le-ti dobijo vrsto informacij, svetovanje, možnosti za usposabljanje, sprostitev in razvedritev. Poleg tega so številne države že uvedle posebne ukrepe za pomoč oskrbovalcev preko različnih zakonodaj (npr. preko zakona o dolgotrajni oskrbi, preko delovne zakonodaje za usklajevanje službe in oskrbe), trendu pa sledijo tudi najsodobnejša podjetja (imenovana Oskrbovalcem prijazna podjetja). V Sloveniji sledi sodobnim spoznanjem **Slovensko združenje neformalnih oskrbovalcev**, ki deluje pod okriljem Inštituta Antona Trstenjaka. Eden od ciljev združenja je tudi, da bi bile informacije za družinske oskrbovalce zbrane, preverjene in čimbolj razširjene. Na spletni strani Inštituta Antona Trstenjaka so zbrana pogosta vprašanja in odgovori za oskrbovalce, na YouTube kanalu je zbrano video-gradivo za oskrbovalce, v okviru združenja deluje brezplačen telefon za oskrbovalce in Facebook skupina (z imenom *družinski oskrbovalci*). Brezplačno članstvo pa omogoča še, da človek po e-pošti prejema redni novičnik na temo domače oskrbe. V Sloveniji obstaja več ovir za razvoj podpornih oblik neformalnim oskrbovalcem na lokalni ravni, poleg pomanjkanja systemske (ne)urejenosti področja na državni ravni med njimi izstopajo: slaba prepoznavnost družinskih oskrbovalcev (ljudje sami sebe ne prepoznajo kot »družinskega oskrbovalca«), slaba informiranost (informacije ne pridejo do ljudi, ki bi jih najbolj potrebovali, ljudje so do novih programov nezaupljivi itd.), pomanjkanje kompetentnega strokovnega osebja za organiziranje in vodenje novih programov (družinski oskrbovalci potrebujejo kakovostne programe, ki odgovarjajo njihovim potrebam in presegajo raven predavanj).

Sodobna razvojna usmeritev, naj se človek stara doma, se v primeru, ko to ni mogoče, razširi v pravilo, naj bo preselitev zaradi oskrbe ena sama. Selitve starega človeka iz ene oskrbovalne ustanove v drugo, ko se mu poslabša stanje, oziroma v ustanovi iz enega na drugi oddelek, so zanj zelo stresne. Zgodnji preselitvi iz neprimerne stanovanja in razmer so namenjena **oskrbovana stanovanja**. Ta so nadpovprečno prilagojena za starost, njihovo bistvo pa je, da imajo stanovalci systemsko na voljo servisno ponudbo pranja, kuhanja, pospravljanja... vse do popolne nege in oskrbe, če/ko jo potrebujejo in za to tudi doplačajo. V takšnem stanovanju star človek na začetku živi popolnoma samostojno, čim bolj pa peša, več oskrbe in nege dobiva. Ko povsem obnemore, postane njegovo stanovanje apartma v okviru krajevnega doma za stare ljudi. Najemna oskrbovana stanovanja so praviloma v lastništvu ali solastništvu države, občine, organizacij ali fizičnih oseb, ki nudijo dolgotrajno oskrbo. Nekatera oskrbovana stanovanja pa so tudi lastniška – investitorji jih gradijo in prodajajo kot tržna oskrbovana stanovanja.

Sodobni domovi za stare ljudi si prizadevajo, da sta oskrba in človeško sožitje v njih čim bolj podobna vsakdanji normalnosti v domačem gospodinjstvu. Osnovna pravica pa je, da star človek živi v domu v svojem kraju, kjer mu je pogled skozi okno domač in je največ možnosti za obiske znanih ljudi; sodobno

pravilo je: *V kraju, kjer je potreben vrtec, je še bolj potreben dom*. V njem je osnovna človeška pravica, da ima star človek zagotovljeno intimnost lastne sobe, hkrati pa ima dom urejen tudi živahen skupni prostor, ki omogoča druženje z drugimi stanovalci. Organizacijsko in konceptualno so ti sodobni domovi gospodinske skupine z okrog desetimi stanovalci in stalnimi gospodinjami, drugi strokovnjaki pridejo k posamezniku takrat, ko je potrebno opraviti določeno zdravstveno ali drugo storitev. Velik dosežek take oskrbe v de-institucionalizirani ustanovi je osebna odnosna nega na temelju navad in osebne zgodovine vsakega oskrbovanca. Pomembna novost takšnih domov je odpiranje v lokalno skupnost: dom ni *otok sredi jezera*, ampak arhitekturno, programsko in kadrovsko skrbno načrtuje sodelovanje z lokalno skupnostjo in drugimi programi. Modeli domov, ki uresničujejo te zahteve, sodijo v t. i. četrto in peto generacijo.

Alternativna oblika namestitvi v domu za stare ljudi je nastanitev v tuji – **oskrbniški družini** oziroma t. i. »rejništvo« za stare ljudi, pri čemer se oskrbniške družine najprej ustrezno usposobi in strokovno organizira, da lahko v oskrbo sprejmejo enega ali več starih ljudi. V Sloveniji ni razširjeno.

Posebno pozornost je potrebno nameniti **področju demence**, saj se bo število ljudi s to boleznijo povečevalo. Ne glede na to, ali živijo doma ali v ustanovi, so za kakovostno pomoč tem bolnikom potrebni specifični pristopi, znanja in ozaveščena skupnost.

Tako za tiste, ki so v oskrbi doma, kakor za tiste, ki so v ustanovi, razvijajo sodobni sistemi še dva podpora programa: **prostovoljsko (ali sosedsko) pomoč pri oskrbi** in **paliativno oskrbo** za zadnje obdobje življenja. Raziskovalni podatki kažejo, da imamo v Sloveniji še zelo živo sosedsko pomoč onemoglim ljudem. Sodobna inačica le-te je prostovoljska pomoč pri oskrbovanju; ena in druga potrebujeta organizirano usposabljanje in podporo v lokalni skupnosti. Nemška izkušnja kaže, kako se da razvijati prostovoljsko oskrbovanje v sodobnem sistemu za dolgotrajno oskrbo – z novelo tega zakona leta 2008 so uvedli organizirano usposabljanje, organizacijo in nagrajevanje oskrbovalnega prostovoljstva v oskrbovalnih programih (za 40 ali več ur mesečnega oskrbovalnega dela dobi prostovoljec iz javne blagajne mesečno nagrado 250 EUR). Podporni programi za spremljanje človeka v terminalnem obdobju njegovega življenja pa so **hospic** in **paliativni timi**. V tem zahtevnem obdobju ter pri žalovanju po izgubi so svojcem v pomoč usposobljeni prostovoljci in poklicni strokovnjaki. V lokalni skupnosti je najprimerneje imeti hospicovsko sobo v krajevnem domu za stare ljudi.

Eden izmed ključnih izzivov je tudi **koordinacija oskrbovalnih storitev v kraju**. Človek ali družina, ki potrebuje oskrbo, se sooča z različnimi organizacijskimi strukturami, statusi, postopki, načini financiranja in strokovnjaki, od katerih ima vsak v ospredju (svojo) storitev. Star človek in njegovi svojci, ki pomoč potrebujejo, pogosto iz različnih informacij ne morejo sestaviti primerne rešitve. V Evropi zato obstajajo razne prakse **vstopnih točk**, od t. i. »case manedžerjev«, ki prevzamejo primer in načrtujejo pomoč, do organizacijskih timov v integrirani oskrbi, kjer je lahko vsak strokovni delavec vstopna točka za usmeritev v ustrezno rešitev.

V Sloveniji je z objavo v Uradnem listu 3. 8. 2023 stopil v veljavo Zakon o dolgotrajni oskrbi, ki je bil sprejet 21. 7. 2023. Zakon je dolgo pričakovan in predstavlja pomembno sistemsko rešitev na področju socialnega varstva v Sloveniji. Ureja pravice in storitve dolgotrajne oskrbe, ki so namenjene širši skupini ljudi, ki potrebujejo vsakodnevno pomoč pri osnovnih opravilih in podporo pri vključevanju v skupnost. Zakon predvideva vzpostavitev vstopnih točk, ki bodo omogočale dostop do informacij in storitev dolgotrajne oskrbe. V novem zakonu se krepí storitev pomoči na domu in e-oskrbe, ki omogočata upravičencem, da čim dlje ostanejo v domačem okolju. Pomemben napredek v zakonu je institut oskrbovalca družinskega člana, ki omogoča, da oskrbovalci pridobijo pravico do plačila, vključitve v obvezna socialna zavarovanja, načrtovane odsotnosti ter usposabljanja in strokovnega svetovanja. Ena ključnih sistemskih novosti, ki jo uvaja Zakon o dolgotrajni oskrbi je zagotovljen sistem javnega financiranja, ki poleg letnega proračunskega deleža uvaja prispevek delavcev, delodajalcev in upokojencev. Zakon predvideva postopno uvajanje novih storitev dolgotrajne oskrbe. Kot prva storitev se uvaja pravica do statusa oskrbovalca družinskega člana, ki bo pričel veljati z letom 2024 (»Zakon o dolgotrajni oskrbi [ZDOsk-1]«, 2023).

Dodatna literatura za poglobitev tega področja je navedena v literaturi na koncu, zlasti knjige Ramovš (2020) *Integrirana dolgotrajna oskrba* in Imperl (2012) *Kakovost oskrbe starejših – izziv za prihodnost*, članki o dolgotrajni oskrbi, deinstitucionalizaciji in staranju v domačem okolju teh dveh in drugih avtorjev, ki jih prinaša edina strokovna revija za to področje pri nas – revija *Kakovostna starost*. Številki 2 in 3 leta 2018 sta bili v celoti posvečeni dobrim praksam na področju neformalne oskrbe (prispevki županov, občinskih uprav, strokovnjakov in družinskih oskrbovalcev ter izčrpno poročilo iz 1. slovenske konference o družinski in drugi neformalni oskrbi 8. maja 2018 na Brdu). V Sloveniji razvoj sodobne mreže krajevnih programov in organizacija dolgotrajne oskrbe zaostaja četrto stoletje za Evropo. Ker je raven poznavanja sodobnih usmeritev na tem področju nizek v politiki, strokah in prebivalstvu, se velikokrat zgodi, da se novi programi vzpostavljajo po zastarelih konceptih (arhitektura, vsebina, razmerje med programi ...). Vendar pa posamezne strokovne službe in skupnosti v Sloveniji sledijo svetovnemu razvoju z velikimi koraki – poznajo dobre tuje prakse in imajo izkušnje z njihovim prilagajanjem slovenskim razmeram. Izkazalo se je, da se je pri uvajanju novih programov, prav tako pa pri implementaciji zakona o dolgotrajni oskrbi v vseh fazah dobro poznati literaturo, dobre prakse iz tujine in Slovenije in se po možnosti posvetovati z akterji, ki se s tem področjem strokovno ukvarjajo.

b. Slika stanja v občini Žiri

PODROČJE	STORITVE ZDRAVSTVA IN OSKRBE
STANJE	<ul style="list-style-type: none"> • Tri ambulate družinske medicine • Ambulanta fizioterapije, pediatrije, psihiatrije, več zobnih ordinacij in lekarna • Dve patronažni ambulant • Dom za starejše SeneCura Žiri • CSD Škofja Loka – odgovorna za območje Žirov • Oskrba na domu vodena iz CSS Škofja Loka
IZPOSTAVLJENO KOT POZITIVNO	<ul style="list-style-type: none"> • Dom za starejše Žiri (zelo zadovoljni stanovalci, dobro sodelovanje s skupnostjo) (25) • Zdravstvena oskrba (dovolj zdravnikov, kakovost zdravniške oskrbe) (18) • Patronažna služba (prijaznost, informacije, podpora) (3) • Usposabljanja za družinske oskrbovalce (2) • Oskrba in dostava hrane (tudi privatni ponudniki) (4)
PROBLEMI/POTREBE	<ul style="list-style-type: none"> • DSO nima svoje kuhinje – hrana se vozi od drugod • Starejši, ki ne uporabljajo digitalnih tehnologij težje do zdravnika (dostopnost preko telefona) (7) • Pomoč pri e-naročanju (na specialistične preglede, zVEM aplikacija) (3) • Pomanjkljiva pomoč na domu (v popoldanskem času in za vikende, čakalne dobe) (12) • Razbremenilna pomoč za svojce (začasne namestitve, dnevno varstvo) (8) • Uporaba E-oskrbe (kako bo s subvencijo, veliko težav z brez potrebnimi intervencijami, starejši ne nosijo zapestnic...)²(4) • Preventivno merjenje sluha • Reševalno vozilo v kraju • Dostava hrane na dom tudi ob vikendih in praznikih • Ureditev prostorov nad lekarno kot del koncepta integrirane dolgotrajne oskrbe (npr. prostor za razbremenilno ali začasno pomoč svojcem, pisarna za oskrbo na domu in integrirano oskrbo, info-točka/pisarna za koordinatorske ali pa za društva in njihove dejavnosti itd.)³
KOMENTARJI	<ul style="list-style-type: none"> • Različna mnenja glede hrane v DSO – vprašanje kakovosti, kljub temu so stanovalci večinoma zadovoljni • Različna mnenja glede zdravniške oskrbe - dobra odzivnost ambulant preko portala IRIS in mailov, ne toliko na telefon

² Ker je bilo vprašanje večkrat predmet debate na srečanjih lokalne akcijske skupine, smo skušali pridobiti več podatkov. Večina trenutnih naročnikov storitve koristi storitev brezplačno v sklopu projekta Varni in povezani. Ker se projekt zaključuje 30. 9.2023 je vprašanje nadaljnjega financiranja. Raziskovali smo možnost začasnega financiranja s strani Občine Žiri. Preko Občine smo prosili za statistiko o uporabi e-oskrbe v občini Žiri iz Telekoma, podatkov do konca priprave dokumentov nismo prejeli. Iz IAT smo že izvedli nekaj kvalitativnih intervjujev z uporabniki storitve (o njihovi zadovoljnosti, stališčih in možnosti financiranja storitve). Ker se je v času priprave strategije izkazalo, da subvencioniranje storitve prevzame Ministrstvo za solidarno prihodnost in storitev za uporabnike ostaja brezplačna smo možnost, da bi financiranje začasno prevzela Občina opustili.

³ Ker je bil predlog večkratne debate na srečanjih lokalne akcijske skupine in je pomemben del razvoja tega področja v prihodnje smo se pozanimali pri pristojni občinski delavki in dobili naslednji odgovor: »Za projekt prenove Zdravstvene postaje Žiri je bilo pred kratkim pridobljeno gradbeno dovoljenje. Trenutno so v izdelavi projekti za izvedbo, ki naj bi bili pripravljeni predvidoma do konca letošnjega leta. Kdaj pa se bo pričelo z dejansko izvedbo del na terenu pa v tem trenutku še ne moremo napovedati, saj je vse odvisno predvsem od možnosti in uspešnosti pridobivanja državnih in evropskih sredstev. Celotne investicije v prenovo Zdravstvene postaje, ki je ocenjena na 1,6 mio EUR, Občina namreč zgolj z lastnimi sredstvi ne more izvesti. V projektu je še vedno predvidena tudi ureditev večnamenskega prostora nad lekarno, ki bo služil izvedbi raznih predavanj, izobraževanj, delavnic, tečajev, srečanj in drugih aktivnosti v okviru preventivnih dejavnosti Zdravstvene postaje in delovanja prostovoljcev v Žireh«.

Nekaj tipičnih ali zanimivih izjav iz vprašalnikov

»Veseli me, da je dom za starejše po dolgem času le zgrajen.«

»Dom starejših, da lahko ostanemo v domačem kraju, kar nam omogoča stik s sorodniki, domačini in dogajanjem v domačem kraju.«

»Organizirati info točko za naročanje na preglede za tiste, ki sami niso zmožni, sorodniki pa tudi nimajo časa.«

»Moti me komunikacija z ZD. Predvsem imam težave z naročanjem, ker ne obvladam interneta, po telefonu pa se ne oglašajo.«

»Težava je predvsem tam, kjer so starejši sami doma. Lahko se zgodi, da padejo in ne morejo vstati, svojci pa so v službi cel dan. Tako, da bi potrebovali nek sistem, da bi se za takšne ljudi poskrbelo.«

»Pomoč in oskrba na domu s katero se razbremeni sorodnike in omogoči starostniku, da ostane doma, kar iz lastnih izkušenj vem, da je zelo pomembno. Sama sem koristila takšno pomoč, vendar je bila premalo ur dnevno. Sedaj zame skrbita dve asistentki dnevno 11 ur, kar mi omogoča, da ostajam doma, za kar sem državi neizmerno hvaležna.«

4.2. Socialna vključenost in družabno življenje starejših

a. Opredelitev področja

Upokojenci. Med prebivalci je četrtna upokojencev, ki so razmeroma zdravi, imajo veliko življenjskih izkušenj in svobodno razpolagajo z vsem svojim časom – tudi s tisto polovico budnega časa, ki so ga vsa desetletja pred upokojitvijo posvetili službi. Njihov osebni cilj in cilj družbe je njihovo kakovostno, to je zdravo, aktivno in dostojanstveno staranje. S svojim načinom življenja lahko v veliki meri krepijo in vzdržujejo svoje telesno in duševno zdravje, oblikujejo lepše sožitje v svoji družini in družbi, se vse življenje izobražujejo in osebno oblikujejo. To prinaša osebno zadovoljstvo in je ugodno za sožitje v skupnosti. Mnogim se to po upokojitvi ne zgodi, ampak postajajo zagrenjeni v sebi in težavni za najbližje, zapirajo se vase, se ne gibljejo in ne skrbijo za svoje zdravje. Prepričani so, da bodo delali stvari, ki si jih želijo, in živeli, kakor si želijo, pa jim to ne uspeva; živijo v iluziji, da bodo večno mladi. Moški so bolj ogroženi kakor ženske, tudi umirajo povprečno nekaj let prej kakor ženske. Ženske so zaželenе varuške majhnih vnukov, vendar pogosto ne obvladajo današnjim potrebam ustreznega komuniciranja, zato generaciji odraščajočih vnukov in odraslih otrok enako kakor moški ne znajo prenesti nosilnih socialnih vrednot, ki so omogočile razvoj človeštva. Čedalje več jih doživlja osamljenost in bivanjsko praznoto. V številnih primerih se jim pojavljajo kronične nenalezljive bolezni srca in ožilja, prebavil, pljuč, sklepov in kosti, presnove, depresije, zasvojenosti, samomorilnost in podobne motnje, ki so v veliki meri psihosocialnega izvora. Tako izgubljajo možnosti za lepo staranje, družba pa ima nepotrebne zdravstvene in socialne stroške.

S tega vidika je osnovna naloga lokalne skupnosti poskrbeti za programe, ki pomagajo ljudem narediti uspešen prehod v tretje življenjsko obdobje, se vključiti in sooblikovati primerne krajevne socialne

mreže. Upokojenci so za lokalno skupnost neizčrpen socialni kapital. Kapital so njihove izkušnje, znanje, ljubezen do svojega kraja in čas. Pogoji za aktiviranje v korist kraja in njih samih je to, da vodstvo skupnosti poskrbi za socialne mreže, v katerih tretja generacija najde prostor svojega razvoja in predajanja izkušenj. To se dogaja v socialnih mrežah društev in drugih organizacij, kakor so upokojenska, invalidska, kulturne, športne, gasilci, kmečke žene, Rdeči križ, Karitas itd. Nekatere med njimi imajo posebne sekcije za veteranske člane, humanitarne organizacije se posebej posvečajo starim ljudem v kraju. Delovanje teh socialnih mrež za kakovostno staranje večina občin sistematično podpira. Nujno potrebni pa so tudi novi programi za zdravo staranje in lepše sožitje v kraju – taki, ki usposablajo za medgeneracijsko sožitje v družini in kraju o sodobnih spremembah, pa tudi novi programi za preprečevanje kroničnih bolezni in poškodb, npr. za preprečevanje padcev v starosti, zlasti pa programi za preprečevanje osamljenosti.

Osamljenost starih ljudi je eden najbolj pogostih in največjih problemov današnjih skupnosti, študije vse bolj prepričljivo kažejo, da je osamljenost večkrat vzrok poslabšanja zdravstvenega stanja in smrti. Kljub temu, da je osamljenost lahko prisotna tudi pri mlajših upokojencih, je pomembna prelomnica onemoglost, ko se človeku znatno zmanjšajo možnosti za aktivno vključevanje v mreže društev, pa tudi sorodstveno mrežo. Osamljenost, ne glede na starost, preprečujejo le trajni, redni in dovolj pogosti človeški stiki. Prireditve in letni obiski sicer popestrijo dan, vendar pa človek brez odnosa, v katerem redno daje in prejema, ostaja osamljen. V vsakdanjih odnosih se prejemanja pomoči od drugih učimo že s tem, da pogosteje uporabljamo besedi »prosim« in »hvala« ter si širimo občutljivost za potrebe drugih ljudi; to bo zahtevna naloga sedaj starajoče se baby boom generacije, ki je vajena gledati predvsem na svoje želje. Učinkovit sodoben program za preprečevanje osamljenosti so skupine za kakovostno staranje in medgeneracijsko družabništvo na osnovi prostovoljstva z dodelanim modelom njihovega organiziranja in usposabljanja v krajevni skupnosti; temelji na dobri izkušnji o koristnosti tega, da ljudje eno do dve uri tedensko v paru ali manjši skupini posvetijo skupnemu delu ob primernem programu za zdravo staranje in lepše sožitje. Takšno prostovoljstvo je potrebno tudi v sodobnem domu za stare ljudi; naprej za tiste, ki nimajo svojcev, da bi jih obiskovali, pa tudi za dinamiko povezanosti doma s krajevnim okoljem. Vsi tovrstni programi v kraju in v domu, ki so bistveno odvisni od prostovoljstva, delujejo na osnovi specifičnega usposabljanja in organiziranosti v lokalni skupnosti.

Staromrzništvo (ageizem) je še ena od ključnih značilnosti današnje kulture. Ob slabi ozaveščenosti o starosti in staranju je razširjen strah pred starostjo in onemoglostjo, tako subjektivno zase kakor do starih ljudi nasploh. Generacije živijo odtujeno med seboj. Govori se o stroških, bremenih in ustanovah za stare ljudi, ne pa o smislu starosti, o lepih izkušnjah, ki jih imajo mladi s starimi in stari z mladimi, o lepih spominih, ki jih je človek dobil pri oskrbovanju itd. Usmerjanje osebne in javne pozornosti v pozitivne plati starosti ter v iskanje smisla je »obnovljiv vir energije«, ki ga mora lokalna skupnost zavestno načrtovati in zanj skrbeti, saj poganja smiselno in dostojanstveno življenje posameznika v skupnosti. Poleg usposabljanj, srečanj na to

temo, objavljana v krajevnih občilih, je velika priložnost za spoznavanje staranja in starih ljudi vnašanje teh vsebin v izobraževalno in vzgojno delo šole in vrtca, kjer najmlajši člani skupnosti oblikujejo svoj odnos do starostnikov. Starosti prijazni skupnosti ni brez tega, da so vsebina vzgojnega načrta krajevne osnovne šole in vrtcev.

Da se lahko stari ljudje vključujejo v družabno življenje v kraju je pomembno, da prireditve in dejavnosti potekajo **na priročnih lokacijah**, ki so dosegljive z javnim prevozom, oziroma da se organizira ustrezen prevoz zanje. Pomembno je tudi, da te aktivnosti potekajo **ob urah**, ki so primerne za starejše ljudi in da so **vsebinsko** dobro načrtovane tudi po meri starejših ljudi in z njimi. Dobrodošlo je, da skupnost starejše občane **vključuje** v svete, odbore, druge občinske organe pa tudi v dejavnosti za družine ter šolske dejavnosti. Starejši ljudje so tako povabljeni, da prispevajo k skupnemu dobremu na krajevni in širši ravni.

Dodatna literatura za poglobitev tega področja: kratek priročnik Ramovš (2003) Za kakovostno staranje in lepše sožitje med generacijami; <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/sozitie/projekti/1.html>

b. Slika stanja v občini Žiri

PODROČJE	SOCIALNA VKLJUČENOST IN DRUŽABNO ŽIVLJENJE STAREJŠIH
STANJE	<ul style="list-style-type: none"> • Veliko različnih društev v občini za starejše in društev z medgeneracijsko sestavo (za več glej Diagram 1: Akterji na področju staranja v občini Žiri na str. 8) • Projekt Starejši za starejše pod okriljem Društva upokojencev • Štiri Skupine za samopomoč po okriljem OZRK Žiri • Brezplačni tečaji, delavnice, usposabljanja v sklopu LU Škofja Loka
IZPOSTAVLJENO KOT POZITIVNO	<ul style="list-style-type: none"> • Šport in rekreacija (nova telovadnica, dobra ponudba vadb za starejše – nekaj subvencioniranih, veliko urejenih poti v okolici) (7) • Dobri medčloveški odnosi v kraju (sosedska pomoč, ipd.) (4) • Vključenost doma za starejše v skupnost (sodelovanje društev in posameznikov v domu) • Različna društva z in za starejše (različna društva vključujejo starejše v svoje dejavnosti) (6) • Ponudba aktivnosti in tečajev (preko različnih društev, posameznikov, LU Škofja Loka) (3) • Skupine starejših (starejši za starejše, skupine za samopomoč, ipd.) (8) • Različni kulturni dogodki (2) • Letna srečanja starejših v sklopu RK • Aktivna župnija (srečanja za starejše, sodelovanje z domom- mesečna maša in nedeljsko obhajanje) (2)
PROBLEMI/POTREBE	<ul style="list-style-type: none"> • Več dogodkov in možnosti za druženje (razna izobraževanja – npr. tematika dedovanja, nege svojcev na domu, ipd., delavnice, pomembno tudi ob pravem času – ne prepozno zvečer) (6) • Osamljenost starejših doma in v domu, »kako dolg dan je«, da bi se čutili koristne (3) • Odtujenost med ljudmi: komunikacija med sosedi in med sosedsko pomoč (2) • Starejši ljudje, ki živijo sami (kako poskrbeti za njih) (4) • Kapela v domu za starejše (2) • Molitvena skupina v domu (2)

	<ul style="list-style-type: none"> • Prostor kjer bi lahko starejši lahko zbirali (popili kavo, poklepetali – npr. lokal v DSO) (3)
KOMENTARJI	Različna mnenja glede dobrih medčloveških odnosov – nekateri mnenja, da je v skupnosti veliko dobrih odnosov in sosedske pomoči – drugi mnenja, da bi to morali izboljšati

Nekaj tipičnih ali zanimivih izjav iz vprašalnikov

»Mislim, da so v razna društva vključeni mnogi občani in na tak način prostovoljno prispevajo za dobrobit kraja in ljudi.«

»Zelo sem zadovoljna z druženjem v skupinah za samopomoč. Istočasno pa opažam, da se tudi povečuje odtujenost med ljudmi (npr. v ulici).«

»Društveno življenje v občini je zelo bogato in dostopno vsem, tudi starejšim, ki so zdravi in imajo voljo ter željo po družabnem, kulturnem in športnem udejstvovanju. Razumeti moramo, da vsi, ki živijo sami, niso osamljeni.«

»Dobro delajo in imajo veliko ponudbe, zato tisti starejši, ki je zdrav, ni treba jamrat, da je osamljen.«

»Starejši potrebujejo stik z ljudmi, pogovor. Čut, da jih nekdo še potrebuje, da lahko pomagajo.«

Starejši potrebujejo: »Druženje, veliko ljudi je osamljenih. Njihovi prijatelji umrejo in na tak način se zmanjšuje socialni krog. Velikokrat k osamljenosti pripomore bolezen ali invalidnost.«

4.3. Medgeneracijsko sožitje

a. Opredelitev področja

Sožitje med generacijami je ena prednostnih nalog današnje lokalne skupnosti, saj je pogoj za uspešno reševanje vseh nalog ob staranju prebivalstva. Ne gre le za uvajanje aktivnosti, kjer so prisotni tako mladi in stari ljudje – v njih je potrebno vključiti tudi nova spoznanja o smislu solidarnosti ter metode, modele in motivacijo zanje. Potrebno je uvajati programe, kjer se vzpostavijo odnosi po principu obojestranskega dajanja in prejemanja. Ti programi so namenjeni celotnemu prebivalstvu, to je mladi, srednji in upokojenski generaciji v kraju. Naloga občine je, da prevzame odgovornost za spodbujanje dela in dvig kakovosti na tem področju.

Pomembno je zavedanje, da so vse generacije med seboj komplementarna celota, vsaka generacija pa ima svoje potrebe in svoje zmožnosti. Za razvoj harmonične in pravične družbe je važno, da se dela v smeri vsem generacijam prijazne skupnosti in izkoristi tiste potenciale, pri katerih se potrebe in zmožnosti generacij dopolnjujejo. Primer: srednja generacija je danes zelo obremenjena in bo v prihodnje še bolj, komplementarni odgovor na to je pomoč tretje generacije pri varstvu in vzgoji vnukov. Če dobro komunicirajo, imajo od tega korist otroci, starši in stari starši. Priseljenim družinam, ki svojih staršev nimajo v neposredni okolici, prihaja naproti program, ki organizira večinoma mlajše upokojenke, ki so pripravljene prevzeti vlogo babice v neki družini; mnoge od njih nimajo svojih otrok ali pa so kje daleč, zato gre za obojestransko korist. Uspešen primer sodelovanja mladih in upokojencev je tudi družabništvo ob učenju

novih informacijsko-komunikacijskih tehnologij – upokojenec se nauči uporabe nove tehnologije, dijak pridobiva kompetence za podajanje svojega znanja, oba pa dobro izkušnjo medčloveškega sodelovanja. Nujnost takih programov potrjuje pomembno spoznanje, da za zdrav razvoj vsak človek potrebuje vsaj eno uro tedenskega osebnega stika s človekom iz mlade, srednje in starejše generacije.

Solidarnost je človekovo zavestno in svobodno sodoživljanje z drugim človekom, skupino ali skupnostjo in tako vedenje do njih, ki smiselno odgovarja njihovim potrebam ter lastnim zmožnostim. Človek se razvija kot individualno bitje, obenem pa sta njegovo vsakdanje življenje in vseživljenjski razvoj bistveno odvisna od solidarnega sožitja in sodelovanja z drugimi ljudmi. Zmožnost solidarnosti je človeku prirojena, njena konkretna oblika pri vsakem posamezniku pa je naučena. Učimo se je zlasti z odgovorno vzgojo otrok, s sodelovanjem pri delu za preživetje in razvoj ter z oskrbovanjem bolnih, starostno onemoglih in invalidnih ljudi. Ko otroci vidijo in sodelujejo pri tem, ko družina ali oskrbovalna ustanova skrbi za onemogle starejše in za umirajoče, je to najmočnejše vzgojno sredstvo za razvoj njihove solidarnosti, s katero bodo sami nekoč poskrbeli za svoje starše in bili pri tem zgled svojim otrokom. Danes je na tem področju veliko zmede, zato sodobni programi oskrbe v skupnosti pomagajo družinam, da se lažje orientirajo. Sodobni domovi so pogosto že arhitekturno povezani s krajevnim vrtcem, tako da otroci v program niso vključeni zgolj kot občasni nastopajoči, ampak na bolj življenjske načine.

Iz tega izhaja naslednja pomembna smernica pri uvajanju medgeneracijskih programov: razlikovanje in ravnanje med dogodki in dogajanjem. Dogodki prinašajo »iskrico v očeh«, naklonjenost, simpatijo, dobro počutje. Solidarnosti, spoštovanja, lepe komunikacije pa se lahko zares učimo samo iz dogajanja: torej takrat, kadar so omogočeni redni, pozitivni odnosi, vsaj za določeno obdobje. Oboje – dogajanje in dogodki so potrebni, najbolje pa je, kadar so med seboj povezani. V Sloveniji na sploh večinoma prevladujejo dogodki, prav tako je razširjeno zmotno prepričanje, da lahko enkratne delavnice ali predavanja bistveno vplivajo na spoštovanje in solidarnost med generacijami.

V današnjem času, ko odnosov strogo ne narekujejo več tradicionalni vzorci, se je za lepe odnose in veščine povezane z njimi potrebno učiti in se zanje zavestno truditi. To velja tako za družino, kjer se vzorci medgeneracijskega sodelovanja najmočnejše oblikujejo, kot za medgeneracijske programe. Izobraževanja vključenih generacij in tistih, ki izvajajo medgeneracijske dejavnosti so zato ključnega pomena. Pri tem je dobra novica, da so danes možnosti za učenje komuniciranja in s tem dvig kakovosti sožitja v družini, službi in družbi večje kakor kadarkoli doslej. Prav tako je opogumljajoče dejstvo, da raziskave kažejo, da se vse več ljudi iz vseh treh generacij zaveda in si želi izobraževanja za boljše razumevanje z drugo generacijo.

Na področju medgeneracijskih odnosov ima veliko težo dejstvo, da se znanje, ki je osnovna vrednota vsake družbe, bliskovito množi. Danes mlajši za svoje preživetje in uspeh niso več odvisni od znanja svojih staršev, kakor je to bilo vso zgodovino, ampak je včasih celo obratno – starejši se učijo od mlajših uporabe sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije, da lahko gredo v koraku s časom. Na področjih, ki bi jih

mlajše generacije zelo potrebovale – kot so na primer varovanje in krepitev duševnega zdravja, lepšega sožitja, zakoreninjenost v osnovne socialne vrednote delavnosti, poštenosti, sočutne solidarnosti in duhovnega zorenja osebnosti, skrbi za skupno dobro ipd., so starejše generacije marsikdaj tudi same nemočne, da ne morejo ne z zgledom ne s spoznanji pomagati mladim. Danes je v zavesti večine osebna skrb za zdravo prehrano, gibanje in vseživljenjsko izobraževanje, medtem ko so navedena področja ne-materialne blaginje bila v preteklem času sistematično zanemarjena in je enako tudi v današnji potrošniško-tehnološki družbi. To ne zanika dejstva, da številni posamezniki učinkovito prenašajo na mlajše dobre izkušnje tudi na zgoraj navedenih področjih. Že iskreno iskanje odgovorov, učenje in poglobljanje (v nasprotju z vsevedno držo) pa je lahko mlajšim generacijam zgled, navdih ali pa celo priložnost za skupno odkrivanje in bogatenje.

b. Slika stanja v občini Žiri

PODROČJE	MEDGENERACIJSKO SOŽITJE
STANJE	<ul style="list-style-type: none"> • Občasne medgeneracijske akcije (npr. obisk vrtčevskih otrok med covidom pred hišami starejših, izdelava voščilnic za društva, ipd.) • Razni obiski in nastopi otrok v DSO • Veliko medgeneracijskega druženja in povezovanja v sklopu različnih društev
IZPOSTAVLJENO KOT POZITIVNO	<ul style="list-style-type: none"> • Medgeneracijska sestava društev (mladi in starejši sodelujejo v društvih, društvene dejavnosti za vse generacije – prilagajanje) (2) • Medgeneracijsko povezovanje s šolo in vrtcem ter glasbeno šolo (različna društva in DSO) (2)
PROBLEMI/POTREBE	<ul style="list-style-type: none"> • Spoštovanje drug do drugega • Obojestransko medgeneracijsko druženje (»jaz tebi nekaj, ti meni nekaj«) (3) • Več medgeneracijskega sodelovanja in druženja (povezovanje DSO in šola, več mlajših upokojencev v DU) (9) • Vzgoja mladih v duhu spoštovanja starejših, kulturne dediščine, pomena prostovoljstva (izbirni predmet v šoli?) (3)
KOMENTARJI	Različna mnenja in izkušnje glede medgeneracijskega povezovanja (predvsem šola in DSO)

Nekaj tipičnih ali zanimivih izjav iz vprašalnikov

»Mislim, da je v Žireh kar dobro poskrbljeno za starejše. Pogrešam pa vključevanje mladih za pomoč starejšim.

Tudi pri sodelovanju v raznih organizacijah...«.

»V osnovni šoli, bi lahko imeli v učnem programu medgeneracijsko solidarnost – mogoče krožek.«

4.4. Informiranje in digitalno opismenjevanje

a. Opredelitev področja

Ozaveščenost. Razvoj v nekem okolju je močno odvisen od ozaveščenosti ljudi o potrebah in možnostih; ljudje delujemo samo v okviru tega, kar poznamo. Tudi če so na primer na voljo najboljše analize in učinkovite rešitve o tem, kaj prepreči ekološko krizo, to nič ne pomaga, dokler niso ljudje množično ozaveščeni o tem in ne začnejo drug za drugim ločevati in reciklirati odpadke, paziti na porabo energije itd. Prav nizka ozaveščenost je vzrok, da imamo v Sloveniji tako slabo razvito mrežo sodobnih programov za dolgotrajno oskrbo; večina ljudi pozna samo dom za stare ljudi in še tega v industrijskem konceptu in množični pokrajinski obliki, ki je bila razvojno aktualna pred pol stoletja. Ljudje sicer čutijo živo potrebo po pomoči družinskim oskrbovalcem, ker pa ni sodobnega znanja in izkušenj s sodobno krajevno mrežo razbremenilnih programov zanje, zvenijo ti pogovori kot resignirano izražanje neuresničljivih želja. Podobno je glede programov za zdravo staranje in za lepše sožitje med generacijami. O prilagajanju stanovanj in hiš za samostojno življenje v starosti, ki jim po Evropi posvečajo veliko truda in denarja, je komaj kaj govora. Ozaveščati je torej potrebno o različnih področjih in iskati ugodne priložnosti in način za posamezno vsebino staranja, oskrbe in medgeneracijskega sožitja. Zato je treba v lokalni skupnosti voditi ozaveščanje o dolgotrajni oskrbi, staranju in sožitju generacij načrtno, z učinkovitimi metodami in polivalentno v lokalnih občilih, z akcijsko skupino iz vseh deležnikov in z uresničevanjem dosegljivih ciljev v praksi.

Informacijsko - komunikacijska tehnologija (IKT). IKT je krovni termin, pod katerega spadajo vse komunikacijske naprave ali aplikacije, ki vključujejo radio, televizijo, mobilni telefon, računalnik, mrežno programsko opremo (angl. software) in strojno opremo (angl. hardware), satelitske sisteme itd., kot tudi različne storitve in aplikacije, povezane z njimi, kot so videokonference in učenje na daljavo. O IKT se pogosto govori v posebnem kontekstu, kot npr. IKT v izobraževanju, zdravstveni oskrbi, neformalni oskrbi ipd. Tako lahko tovrstna tehnologija služi kot pomoč neformalnim in formalnim oskrbovalcem starih ljudi. Npr. delo na daljavo in e-delopomagata neformalnim oskrbovalcem, da bolje usklajujejo oskrbovanje in delo, kajti povečuje se fleksibilnost dela in spreminjajo se delovni pogoji. Neformalne oskrbovalce starih ljudi lahko razbremeni pametna domača tehnologija (zaklepanje in odklepanje vrat, prižiganje in ugašanje luči, alarmi, avtomatični električni sistemi ipd.), saj nudi pomoč pri »nadzorovanju« oskrbovanih oseb ali pa olajša vodenje in načrtovanje oskrbe. Poleg tega sistemi nadzorovanja pomagajo oskrbovalcem, da bolje pazijo na oskrbovano osebo, še posebej v primeru, ko gre za dementno osebo.

S pomočjo novih tehnologij lahko ljudje, ki bi bili sicer odvisni od pomoči drugih, dlje časa ohranijo samostojnost in kljub telesnim oviram ohranjajo polno življenje. Tako lahko starim ljudem omogočajo lažje in samostojnejše življenje pripomočki, kot so npr. prilagojen telefon, ki omogoča lažje odčitavanje števil, pametna kuhinja in druge naprave, ki jih upravlja človeški glas, robotski sesalci, videotelefoni, uporaba interneta ipd. V času epidemije se je pokazalo še bolj kakor prej, kako koristne so sodobne možnosti, ki jih

na področju staranja prinaša uporaba IKT: komunikacija na daljavo (npr. video komunikacija s svojci, prijatelji in interesnimi skupinami, socialna omrežja, socialni alarmi), nakupi in urejanje zdravstvenih in finančnih zadev; e-zdravje, e-banka, e-uprava; pripomočki za samostojnejše in varnejše življenje v starosti (pametni hladilniki, štedilniki, socialni roboti, kamere, detektorji padcev ipd.).

Pogoj za uporabo IKT tehnologije je ustrezno usposabljanje, zato je učenje uporabe IKT v mnogih državah prepoznana prednostna naloga. Trendi kažejo, da vsaka naslednja generacija starejših bolje obvlada nove tehnologije in je željna tega znanja. Na drugi strani pa neznanje starejših na tem področju lahko pomeni njihovo izključenost iz družbe: dostikrat se starejši v novih sistemih ne znajdejo, so povsem odvisni od pomoči svojcev in drugih. Pri tem velikokrat težko prosijo za pomoč. Obenem se večja tudi zloraba starejših preko sodobne IKT, kjer so starejši žrtve različnih vrst spletnih in drugih prevar. Redno spremljanje in razvoj na tem področju je zato pomembna naloga v skupnosti.

SZO predlaga nekatere **smernice za vzpostavitev učinkovitega sistema informiranja**, ki dosega vse starostne skupine. Informacije je smiselno predstavljati na mestih, kjer se starejši ljudje pogosto zadržujejo (pošta, verski prostori, kulturni domovi, ipd.), socialno izolirane starejše pa obveščati po telefonu ali z obiskom na domu. Tako v tiskanih kot govornih sporočilih se uporablja preproste, znane besede v kratkih in nezapletenih stavkih. Dobrodošlo je, da so v javnih prostorih (knjižnica, občinski centri) javno dostopni računalniki, povezani z medmrežjem, ki so na voljo brezplačno ali za simbolično plačilo. Za usvajanje novih tehnologij morajo biti starejšim dostopni tudi cenovno ugodni tečaji oziroma usposabljanja.

b. Slika stanja v občini Žiri

PODROČJE	INFORMIRANJE IN DIGITALNO OPISEMENJEVANJE
STANJE	<ul style="list-style-type: none"> • Žirovske novice • Radio Sora (lokalna radijska postaja) • Oglasne table (Društva upokojencev in Društva invalidov) • Spletna stran Društva upokojencev • Občinska spletna stran • IKT izobraževanja (LU Škofja Loka)
IZPOSTAVLJENO KOT POZITIVNO	<ul style="list-style-type: none"> • Žirovske novice
PROBLEMI/ POTREBE	<ul style="list-style-type: none"> • Dostop do informacij: (<i>seštevek 15</i>) <ul style="list-style-type: none"> ~ Starejši večkrat ne vedo kam se obrniti po pomoč, informacije (npr. potrebujejo nekega mojstra za popravilo) (5) ~ Več informacij glede dogajanja v društvih in občini (4) ~ Več analognega obveščanja (veliko informacij kroži samo prek spleta) (6) • Več izobraževanj o uporabi IKT za starejše (2) • Info točka za starejše (ki bi nudila vse informacije in usmerjala starejše, pomoč pri uporabi digitalnih tehnologij – npr. e-zdravje, Zvem, e-napotnice) (3)
KOMENTARJI	Pri področju informiranja smo našli več problematik kot dobrih praks.

Nekaj tipičnih ali zanimivih izjav iz vprašalnikov

»Mislim, da starejšim manjka predvsem dostop do informacij. V kraju je veliko aktivnosti, dejavnosti, ki naredijo kraj bolj prijazen starejšim. Mislim pa, da starejši nimajo vseh informacij, ki bi jih potrebovali, oziroma ne vedo na koga se obrniti.«

»Ponovni tečaji za starejše za rokovanje s sodobno tehnologijo, da bi bili starejši veščiji samostojnega komuniciranja z zdravniki ali spremljanje informacij na občinski spletni strani.«

»Novice v tiskani obliki – starejši niso na internetu.«

4.5. Materialna preskrbljenost in socialna varnost

a. Opredelitev področja

Materialna preskrbljenost. Zadovoljevanje temeljnih potreb po hrani, obleki, toplem stanovanju ipd. je odvisno zlasti od posameznikove materialne preskrbljenosti – od mesečnega ali letnega dohodka, s katerim razpolaga. V preteklosti je bila materialna varnost starega človeka odvisna od imetja, ki ga je podedoval in od družinsko-sorodstvene mreže, ki je zanj skrbela v onemoglosti, dandanes je glavni vir solidarnostni sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Uveden je bil v industrijski družbi in čeprav se danes govori o njegovi krizi ter o nenehnih reformah zaradi naraščajočega deleža upokojencev v primerjavi z aktivno populacijo, ostaja ta sistem največji garant socialne varnosti v tretjem življenjskem obdobju. Za tiste, ki nimajo ne pokojnine ne imetja, poskrbi sodobna socialna država z denarnimi dajatvami, plačilom osnovnih storitev ipd., med drugim tudi s plačilom nastanitve v domu za stare ljudi ali oskrbe na domu. Kakor vso zgodovino ima tudi danes nenadomestljivo vlogo pri materialni preskrbljenosti v starosti družina ter civilna humanitarnost v lokalnem okolju in širše.

Trpinčenje starejših ljudi – to so vse vrste nasilnega vedenja, govorjenja in ravnanja do starejših ljudi ter njihovo zanemarjanje. Raziskave kažejo, da se največ nasilja zgodi doma, s strani svojcev, obenem pa, da svojci večino tega storijo nehoteno, zlasti v stresu in jih pozneje v večini primerov to zelo teži. Preobremenjenost, ko na primer ob svoji zahtevni službi in skrbi za svoje otroke negujejo težko onemoglega starša, ko so že sami v letih in bolni, ko ne prepoznajo starostne bolezni (npr. demence) in podobno, so pogosti vzroki, da z besedo in vedenjem nehote povzročajo trpljenje svojcu. Uveljavlja se termin nehoteno nasilje. S tem se ne zmanjša teža dejanj, saj je treba imeti do nasilja ničelno toleranco. Pristop do reševanja, zlasti pa do preprečevanja problema je pri nehotenem nasilju zelo drugačen od namernega nasilja. Če je vzrok izgorelost, je rešitev razbremenilna pomoč, če je neznanje o bolezni in ne-obvladovanje komuniciranja s starim človekom, je rešitev usposabljanje svojcev. Pojav nehotenega nasilja srečujemo tudi v oskrbovalnih ustanovah; največ starih ljudi v domovih trpi zaradi tega, ker morajo živeti v sobici s tujim človekom, ki ima povsem drugačne navade.

Glede na to, da je človek z leti vse bolj krhek, je še posebej važno, da skupnost poskrbi, da tega posamezniki ne zlorabijo. Nasilja, od telesnega do duševnega in finančnega, so stari ljudje lahko deležni na ulici, v zadnjem času se povečujejo spletne prevare, katerih lahka tarča so prav starejši, velik problem so tudi vsiljivi trgovci (od vrat do vrat ali po telefonu). Finančnega nasilja pa je veliko tudi doma. Tudi na teh področjih lahko veliko naredi preventiva - marsikateri primer nasilja lahko reši ozaveščenost starejših o tem, kako paziti na svojo varnost, kako pravi čas pravno urediti svoje finančne zadeve ipd.

V primeru že storjenega nasilja sta za reševanje pristojna policija in center za socialno delo, zadnja leta se razvija tudi služba regionalnega koordinatorja za preprečevanje nasilja. Na tem področju so dejavne tudi razne nevladne organizacije.

b. Slika stanja v občini Žiri

PODROČJE	MATERIALNA PRESKRBLJENOST STAREJŠIH
STANJE	<ul style="list-style-type: none"> • Občina sofinancira oskrbo na domu (odstotek financiranja je v skladu s slovenskim povprečjem) in namestitve v domovih za tiste, ki so do tega upravičeni • Možnost enkratne denarne pomoči za ljudi, ki se znajdejo v izredni ali nepričakovani stiski (CSD Škofja Loka) • OZRK Žiri in Karitas
IZPOSTAVLJENO KOT POZITIVNO	<ul style="list-style-type: none"> • V Žireh dokaj dobra materialna preskrbljenost (ni veliko revščine, tudi med starejšimi) • Delovanje organizacij za pomoč (Rdeči Križ, Karitas) • Občutek varnosti v kraju (tudi za starejše)
PROBLEMI/POTREBE	<ul style="list-style-type: none"> • Podnajemniki z nizkimi pokojninami – kako bodo plačevali vedno dražje najemnine • Cena oskrbnine v žirovskem domu so visoke (višje kot v preostalih domovih), ne morejo si vsi domačini privoščiti nastanitve v domačem kraju (3) • Sofinanciranje prehrane za starejše • Cenovno dostopne vse oblike oskrbe za starejše
KOMENTARJI	Kljub temu, da je v Žireh dokaj dober življenjski standard to ne pomeni, da se nekateri na srečujejo z revščino

Nekaj tipičnih ali zanimivih izjav iz vprašalnikov

»Nekateri ne morejo plačati oskrbnine v domu zaradi nizkih dohodkov. Mimogrede, v Žireh je dom zelo drag. Zato predlagam, da bi v domu »zaposlili« oskrbovance za lažja dela ali za dela, ki jih še zmorejo opravljati. Tako bi z delom pokrili del stroškov....«

»Kam čez par let z starejšimi ljudmi, živijo v najemu iz takšnih in drugačnih razlogov, a ko končno pridejo/.../do pokojnine ne morejo z 600 evri več živeti v stanovanju, ker stroški najema in tekoči, kljub šparanju presežejo pokojnino.«

»Jaz bi šla (op. v dom), ampak imam majhno penzijo, ne bi rada, da mladi plačujejo zame.«

4.6. Infrastruktura, stavbe, bivališča in okolica

a. Opredelitev področja

Bivališča, njihova funkcionalnost, opremljenost ter lepota in skladnost močno vplivajo na življenje ljudi: dobra in lepa infrastruktura omogoča ljudem mobilnost, jih spodbuja k dejavnemu življenju, samostojnosti in medgeneracijskem sodelovanju, slaba in neskladna infrastruktura pa to ovira ali onemogoča. Zelo pomembno je na primer, da so javne površine čiste in prijetne, da je zelenih površin in klopi z naslonjalom na prostem dovolj, da so dobro vzdrževane in predvsem varne. Pločniki ob cestah naj bi potekali neprekinjeno, pomembno je tudi, da imajo dovolj nizke robnike ter so dovolj široki za invalidske vozičke. Smiselno je tudi, da ob cestah v kraju ni ovir, ki bi voznikom preprečevale dobro vidljivost, da so ceste primerno vzdrževane, razsvetljene in dobro označene. Tudi javne ustanove morajo biti jasno označene z napisi tako zunaj kot znotraj, imeti morajo dostopna dvigala, klančine, ograje ob stopnicah ter nespolzka tla. Lahko dostopnih naj bi bilo dovolj javnih stranišč, ki so čista in primerno vzdrževana. Ob poteh so dobrodošli nadstreški, pod katere se lahko pešci zatečejo v primeru dežja. Izjemnega pomena je tudi, da so storitve v skupnosti (trgovine, centri, uradi) na voljo skupaj in blizu bivališč starejših ljudi ter da so lahko dostopne (idealno je, da se nahajajo v pritličju stavb). V starosti prijaznih občinah obstajajo programi, v katerih se stari ljudje, po možnosti skupaj z načrtovalci in strokovnjaki, sprehodijo po občini in skupaj preverijo kako starosti prijazno je njihovo bivalno okolje in iščejo rešitve – na podlagi želja in potreb starejših ljudi na eni strani in realnih možnosti na drugi. Pomembno je tudi, da so v kraju na voljo cenovno dosegljiva bivališča, ki so blizu storitvenih točk in storitev za samostojno življenje doma.

Prilagajanje stanovanja za življenje v času pešanja moči. Sodobno načelo gerontologije je, da naj človek, če je le mogoče, ostane na stara leta v svojem stanovanju. Hiše in stanovanja pa niso bila grajena primerno za stare ljudi, ki pešajo ali potrebujejo pomoč in oskrbo. Stopnice, visoke kadi, pragi, preozka vrata ipd. staremu človeku otežijo ali celo onemogočijo gibanje po stanovanju in okolici, samostojno uporabo sanitarij ter povečajo nevarnost padcev. Tako je človek vse bolj priklenjen na svoj dom in posteljo, s tem pa velikokrat tudi socialno izoliran. Neprilagojeno stanovanje je tudi velika ovira za pomoč svojcev. Vse to skrajša čas, ko lahko za človeka skrbijo doma. Že nekaj časa stroka in politika ozaveščata in informirata ljudi, kako naj prilagodijo svoje stanovanje za starost. V okviru ozaveščanja in informiranja je pomembno spodbujati starejše, da se sami poslužujejo preprostih ukrepov (npr. označevanje pragov, odstranitev preprog, avtomatske luči ...), ki zmanjšajo tveganje za poškodbe na domu. Dobre prakse na tem področju so nekatere starosti prijazne občine, ki same ali s pomočjo države organizirajo v svoji upravni službi za okolje, prostor in infrastrukturo svetovalno pomoč občanom za prilagajanje njihovih stanovanj za starost. V Evropi se na tem področju uveljavlja tudi nepovratna javna finančna pomoč in ugodni krediti.

b. Slika stanja v občini Žiri

PODROČJE	INFRASTRUKTURA, STAVBE, BIVALIŠČA IN OKOLICA
STANJE	<ul style="list-style-type: none"> • Veliko medgeneracijskih hiš • Starejši so po večini lastniki svojih bivališč (majhen odstotek jih živi v najemu) • Razpršenost poselitve (veliko starejših živi tudi v okoliških vaseh in zaselkih) • Veliko storitev skupnosti (trgovine, banka, cerkev) so dosegljive za gibalno ovirane – možnosti za izboljšave (predvsem občinski urad) • Javne površine lepo urejene
IZPOSTAVLJENO KOT POZITIVNO	<ul style="list-style-type: none"> • Veliko že urejenih cest s ponižanimi pločniki (5) • Lepo urejene sprehajalne poti (na Ledinici in ob reki Sori, Trim steza) (7) • Klopce (ob sprehajalnih poteh) (7) • Trgovine (dobra ponudba – starejši lahko kupijo večino svojih potrebščin, tudi dostop do večine trgovin omogočen za gibalno ovirane) (6)
PROBLEMI/ POTREBE	<ul style="list-style-type: none"> • Izboljšanje infrastrukture (<i>seštevek 9</i>) <ul style="list-style-type: none"> ~ izpostavljena cesta Pod griči – pločniki, ~ pločnik od Kocke do Alpine – luknja – več poškodb že, ~ na nekaterih mestih manjkajo znižani pločniki, da bi lahko ljudje na vozičkih prišli do centra • Onemogočen dostop (<i>seštevek 19</i>) <ul style="list-style-type: none"> ~ nekaterih trgovin (nad blagovnico) (2) ~ Občinske uprave (ni dvigala) (12) ~ telovadnice (težka vrata – nedostopno za gibalno ovirane ali šibke) ~ ZD z lekarne (nihajna vrata – ne prehodno za ljudi na vozičku) ~ Pokopališče: Na poti do križa na pokopališču je potrebna ograja ob stopnicah in namesto peska položiti ploščice, ki bi olajšale dostop grobov ljudem na vozičkih (3) ~ Galerija DPD Svoboda • Postavitev klopi: (<i>seštevek 9</i>) <ul style="list-style-type: none"> ~ Od SeneCure do Ambade (da se lahko vmes starejši vsedejo) (2) ~ Na poti do pokopališča iz različnih delov Žirov (3) ~ Na pokopališču (v senci cerkve) (4) • Ni javnega WC-ja v centru (primorani v lokal) (4) • Prometna ureditev centra (ob določenih urah veliko prometa – težko prečkati cesto, nekateri nevarno prečkajo kjer ni prehoda – težavno za starejše ki so počasnejši) (3) • Čistoča ob sprehajalnih poteh (smeti, pasji iztrebki) • Več urejenih kolesarskih poti (tudi povezave z drugimi občinami) (2) • Ob sprehajalnih poteh namestiti pripomočke za telovadbo primerne za starejše • Ureditev pomoči starejšim za prilagajanje stanovanj: majhne spremembe za velike učinke
KOMENTARJI	<p>Kljub temu, da je postavljenih že veliko klopi ob sprehajalnih poteh bi bilo potrebno imeti klopce (po možnosti v senci) tudi v kraju. Starejši, ki gredo po opravkih bi potrebovali vmes klopce, da si lahko odpočijejo ali vsedejo v primeru slabega počutja. Izpostavljena je bila pot do pokopališča saj ga starejši večkrat obiskujejo.</p> <p>Pred covidom (tudi v okviru usposabljanja za prostovoljce v okviru projekta TAAFE) je bila močna iniciativa za sistematično ureditev pomoči starejšim za prilagajanje stanovanj: majhne spremembe za velike učinke. Zaradi različnih razlogov iniciativa ni bila nikoli izpeljana do konca, vendar pa se je vseeno nabralo nekaj možnosti in dilem (tako da tu ne bi bilo potrebno začeti iz ničelne točke).</p>

Nekaj tipičnih ali zanimivih izjav iz vprašalnikov

»Postavitev klopc, da bi se lahko starejši ljudje vsedli in malo spočili, če gredo peš do centra Žirov ali pa do pokopališča. Na pokopališču manjkata še vsaj dve klopci.«

»Potrebovali bi javno stranišče, ki bi bilo dostopno tudi težjim invalidom.«

»Potrebovali bi urejen kraj, pot pod Žirkom, pločnik na cesti Pod griči, več kolesarskih poti povezano z drugimi občinami.«

»Popraviti določene pločnike, saj mi je onemogočeno, da se sama pripeljem v center kraja z električnim vozičkom.«

»Parkirna mesta v centru Žirov namenjena invalidom, osebam, ki uporabljajo invalidska vozila.«

4.7. Prevozi

a. Opredelitev področja

Podobno kot pri prostorski ureditvi velja tudi za prevoz, da zelo vpliva na kakovost življenja starih ljudi – na njihovo samostojnost in socialno vključenost, oziroma na osamljenost in socialno izključenost.

Po smernicah WHO je pomembno, da je v kraju vzpostavljen javni prevoz, ki je zanesljiv in časovno dovolj pogost tudi zvečer, ob koncu tedna in med prazniki. Vozila javnega prevoza naj bodo čista, lepo vzdrževana in dostopna; bistveno je tudi, da imajo prednostne sedeže, ki so namenjeni starim ljudem in invalidom. Potniki naj zlahka dostopajo do popolnih informacij o linijah, voznem redu in poskrbljenosti za osebe s posebnimi potrebami. Biti mora dovolj postaj za izstop potnikov, na primernih in varnih mestih. Dobra praksa nekaterih občin je organizacija prevoza za starejše v okviru šolskih prevozov.

Kjer je javni prevoz omejen, je dobrodošlo, da so na voljo prostovoljske prevozne usluge. Takšne so na primer organizirane v sklopu vseslovenskih prostovoljskih projektov za mobilnost starejših Sopotniki in Prostofer, občina pa to lahko organizira tudi sama tako, da na ustrezen način povezuje starejše osebe, ki potrebujejo prevoz in ne zmorejo uporabljati javnih in plačljivih prevozov, z aktivnimi vozniki vseh generacij, ki radi priskočijo na pomoč.

b. Slika stanja v občini Žiri

PODROČJE	PREVOZI
STANJE	<ul style="list-style-type: none">Javni avtobusni prevoz; povezava s Poljansko dolino in Škofjo Loko, Vrhniko (Ljubljano) in Logatcem (Ljubljano)Prostofer
IZPOSTAVLJENO KOT POZITIVNO	<ul style="list-style-type: none">Prostofer (zelo zadovoljni s storitvijo, prostovoljci, prijazni vozniki) (14)
PROBLEMI/POTREBE	<ul style="list-style-type: none">Zasedenost Prostoferja (9)Dostop do Žirov iz okoliških vasi (starejši odvisni od svojcev za prevoz) (4)

	<ul style="list-style-type: none"> • Onemogočena uporaba javnega prevoza za invalide • Starejši vozniki bi morali obnoviti znanja in vozniške spretnosti (novi CPP predpisi, krožna križišča...) • Električni skuterji za starejše (seštevek7) <ul style="list-style-type: none"> ~ Vprašljiva varnost (nekateri vozijo po napačni smeri, sredi ceste, ipd.) ~ Avtomobili na pločnikih – morajo obvoziti ~ Kje parkirajo? (pred ZD, trgovinami, Občino..) (5)
KOMENTARJI	Prostofer vozi večinoma po nujnih opravkih (razni pregledi v bolnišnicah, toplice), starejši bi potrebovali prevoz tudi za manj nujne opravke (npr. v trgovino, na pokopališče, krajše relacije), ker je avto zaseden z nujnimi prevozi ne dobijo termina za krajše prevoze. Če želiš dobiti termin za Prostoferja je potrebno poklicati do časa – vsaj teden prej (ne razmišljaš toliko vnaprej za trgovino). Starejši bi bili pripravljeni tudi prispevati za prevoz.

Nekaj tipičnih ali zanimivih izjav iz vprašalnikov

»Glede prevozov za starejše v trgovino ali kam bližje v Žireh ni dovolj Prostofer, bilo bi smiselno iskati še druge rešitve.«

»Dobro bi bilo, če bi imeli v občini kakšen taxi, da bi lahko šli tudi na izlet, po nakupih (ne samo Prostofer, ki pelje k zdravniku), da ne bi bili toliko odvisni od svojcev.«

»V Žireh je kar nekaj starejših, ki za svoj prevoz uporabljajo skuterje. Le-te bi bilo dobro poučiti (jih informirati, obveščati) kje se lahko vozijo, ker tega marsikdo ne ve.«

4.8. Skrb za vključevanje, skupnost in celostni razvoj občine na področju staranja in sožitja v prehodu iz tradicionalne v post tradicionalno družbo

a. Opredelitev področja

V tradicionalni kmečko-obrtniško-stanovski družbi so materialna varnost, oskrba onemoglih in povezanost generacij slonele na družini in deloma na krajevni soseski ter sorodstveni mreži. V izjemnih primerih, ko so sorodstvene in krajeve socialne mreže odpovedale, je blažila stisko starih ljudi solidarnost v širši skupnosti, zlasti dobrotelost verskih organizacij. V tradicionalnih socialnih mrežah so stari ljudje zadovoljevali tudi svoje nematerialne potrebe, seveda na ravni razmer tistega časa. Bili so vtakani v tesno medgeneracijsko povezanost, zlasti z vnuki, ki so jih varovali in jim s pripovedovanjem predajali narodno izročilo in svoje življenjske izkušnje, srednji generaciji pa svetovali pri njihovem delu, kar jim je dajalo tudi družbeni ugled in položaj.

Če so se tradicionalni vzorci spreminjali počasi, obdržali pa zelo dolgo, lahko za nove razmere rečemo, da se je v kratkem času zgodilo veliko sprememb. Industrijska družba 20. stoletja je materialno varnost starih ljudi socializirala s sistemi zavarovanj, z institucijami za oskrbo in programi za stare ljudi, ki delujejo bodisi v okviru javne mreže, na osnovi civilne samoorganizacije ali kot profitna podjetniška dejavnost. Dvogeneracijska nuklearna družina in krajevno sosedstvo sta v modernih medčloveško odtujenih

urbanih naseljih, kjer je veliko priseljevanja in odseljevanja, v veliki meri izgubila stik s starimi ljudmi, s tem pa tudi svojo vlogo pri zadovoljevanju materialnih potreb starejših. Nematerialne potrebe pa so bile v industrijsko-porabniški družbi sploh zelo odrinjene na stran ali v zasebno sfero. Na področju oskrbe se je uveljavilo prepričanje, da lahko razne socialne ustanove za starostnike s svojimi storitvami zadovoljijo vse njihove potrebe. To je iluzija, saj se osebnega medčloveškega odnosa, ki ga človek nujno potrebuje vse življenje – v starosti pa še posebej, ne da spremeniti v storitev, tako da bi lahko zaposleni opravljali po »normativih«.

Na področju medgeneracijskih odnosov ima veliko težo dejstvo, da se znanje, ki je osnovna vrednota vsake družbe, bliskovito množi. Danes mlajši za svoje preživetje in uspeh niso več odvisni od znanja svojih staršev, kakor je to bilo vso zgodovino, ampak je celo obratno – starejši se učijo od mlajših uporabe sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije, da lahko gredo v koraku s časom. Na področjih, ki bi jih mlajše generacije zelo potrebovale – kot so na primer varovanje in krepitev duševnega zdravja, lepšega sožitja, zakoreninjenost v osnovne socialne vrednote delavnosti, poštenosti, sočutne solidarnosti in duhovnega zorenja osebnosti, skrbi za skupno dobro ipd., so starejše generacije marsikdaj tudi same nemočne, da ne morejo ne z zgledom ne s spoznanji pomagati mladim. Danes je v zavesti večine osebna skrb za zdravo prehrano, gibanje in vseživljenjsko izobraževanje, medtem ko so navedena področja ne-materialne blaginje bila v preteklem času sistematično zanemarjena in je enako tudi v današnji potrošniško-tehnološki družbi.

V današnji Evropi še delujejo tradicionalne socialne mreže, vendar pa slabijo, kar se kaže zlasti v sožitju družine in lokalne skupnosti. Moderne industrijske socialne mreže so dosegle visoko raven učinkovitosti, kljub temu pa so celo na materialnem področju čedalje bolj nezadostne – pomislimo na primer na kadrovsko krizo pri zadovoljevanju materialnih storitev v dolgotrajni oskrbi.

Iz problemov se čedalje jasneje kažejo tudi rešitve. Stroka in politika se ponekod vse bolj zavedata, da je za preživetje ključnega pomena primerna podpora še delujočim tradicionalnim socialnim mrežam, da bodo delovale in se razvijale skupaj z novimi v skladu s potrebami časa in vsemi razpoložljivimi viri. Tako se sodobne oskrbovalne ustanove zavedamo svoje ne-samozadostnosti in se odpirajo skupnosti, njihova pozornost na opravljanje storitev iz industrijske dobe pa prehaja v integriran oskrbovalni odnos. Te usmeritve marsikje niso več samo spoznanja in razvojno nujni principi, ampak preizkušene dobre prakse. Mnoge od njih smo omenili že v prej naštetih področjih, ko smo na primer kratko orisali sodobni krajevni dom za oskrbo, mrežo neformalnih oskrbovalcev ter usposabljanja zanje, razbremenilne programe za družinske oskrbovalce v kraju, skupine na osnovi samopomoči, prostovoljstvo za nematerialne potrebe (družabništvo in skupine za kakovostno staranje), sistematično informiranje in ozaveščanje celotne skupnosti o staranju in sožitju, nove programe za medgeneracijsko sodelovanje, javno podporo pri prilagajanju stanovanj itd. Tukaj nam ostaja osrednji program, ki povezuje vse to v lokalno celoto in s tem odgovarja na enega največjih izzivov današnjega časa: na razdrobljenost in razdvojenost. Ti dve težnji sta

namreč v lokalnih skupnostih mnogokrat glavni vzrok neuspeha na vseh področjih in povzročata, da skupnost ne uspe uresničiti sicer sodobno načrtovanega programa.

Starosti prijazna skupnost je sodobni program Svetovne zdravstvene organizacije in EU, v katerem se povezujejo občine in mesta s političnim ciljem razvoja v smeri starosti prijazne občine ali mesta. To pomeni, da pristopijo k tem nalogam na sistematičen način.

Prvič tako, da odgovornost za razvoj porazdeljeno in usklajeno nosijo vsi: politika in občina, civilna sfera in stroka, starejši ljudje sami. Motor tega je lokalna akcijska skupina starosti prijazne skupnosti, ki prenaša informacije, daje pobude in jih po potrebi tudi tako ali drugače pomaga uresničevati. Nič manj niso pomembne druge funkcije lokalne akcijske skupine: povezovanje vseh deležnikov pri razvoju starosti prijazne skupnosti, usposabljanje za razvoj na tem področju, izmenjava izkušenj, iskanje rešitev na skupna vprašanja, ažurna izmenjava informacij med vsemi deležniki, usklajevanje dela in širjenje pomembnih informacij v celotno skupnost. Z lokalno akcijsko skupino dobi občina kompetenten organ za razvoj na področju staranja in sožitja generacij, ki celostno zajame vso skupnost. Vsak od deležnikov namreč pokriva svoj krog starejših ljudi in tistih, ki z njimi delajo in živijo, skupno pa vse; ali pa vsaj sproti pokaže, če je kak del obstoječih mrež izpadel iz skupine. Ko delo postane intenzivnejše (npr. v primeru projekta ali uresničevanja letnega načrta) se lahko lokalni skupini pridruži ožja skupina, sestavljena od 3-eh do 6-ih članov, v kateri so prav tako predstavnik občine, predstavnik stroke in predstavnik LAS (predlagan ali izvoljen).

Drugi način sistematičnega pristopa je sledenje štirim korakom, kot jih opredeli SZO: 1. pregled in analiza stanja, 2. načrtovanje (priprava strategije in nato sprotno načrtovanje, npr. v obliki letnih načrtov), 3. ukrepanje (delo na posameznih akcijah, uresničevanje letnih načrtov), 4. evalvacija oziroma sproten pregled napredka. Tej koraki omogočajo: da se iniciative premaknejo iz predlogov in želja na višjo občinsko raven, da se stanje izboljšuje korak za korakom (ne vse naenkrat, vendar vztrajno leto za letom), da je ukrepanje usklajeno in porazdeljeno (ne pa naključno in razdrobljeno: vsak v svojo smer), s čimer je tudi učinek precej večji ter nenazadnje da se stanje sproti ocenjuje (in tako iz leta v leto bolj vemo v katero smer je še potrebno delati).

Občine, ki pristopijo k programu Starosti prijaznih mest in občin se odločijo tudi za določene principe dela oziroma vrednote. V slovenski mreži poskrbimo, da te principe uresničujemo tudi pri načrtovanju strategije, predvsem pa letnih načrtov in sicer tako, da vključimo različne vrste ciljev: a. taki cilji, ki povezujejo različne deležnike in skupnost, b. take cilje, ki odločilno prispevajo k napredku na nekem področju (tekom let tako, da napredujejo vsa področja), c. take cilje, da omogočajo vključevanje starejših ljudi, posebej tistih, ki so sicer bolj odrinjeni, nedostopni, ranljivi. To so tudi trije kazalniki evalvacije oziroma ocenjevanja napredka starosti prijazne občine.

Omeniti velja še dobro prakso, ki se je zadnja leta razvila na podlagi koncepta Grozda majhnih domov (v katerem so sodelovale občine Pivka, Žiri, Komenda, na začetku pa še Železniki in Loški Potok), kjer je bil, skladno s sodobnimi praksami iz tujine, v projektu za vodenje projekta celostnega razvoja področja predviden koordinator.

Zadnja rešitev, ki se kaže v programu Starosti prijaznih mest in občin, ki pomaga lokalni skupnosti v celostni rasti ter v izogib razdrobljenosti in razdvojenosti je vključenost v Slovensko in Svetovno mrežo starosti prijaznih mest in občin. Namen mrež je skrb za kakovostna orodja za delovanje na lokalni ravni, za izmenjavo izkušenj med slovenskimi občinami, iskanje rešitev za skupne izzive na slovenski ravni (po potrebi tudi politično udejstvovanje, da se dosežejo določene spremembe, ki odločilno posegajo v razvoj občin), po potrebi povezovanje s tujimi praksami.

b. Slika stanja v občini Žiri

PODROČJE	CELOSTNI RAZVOJ OBČINE NA PODROČJU STARANJA IN SOŽITJA, PROAKTIVNOST DELEŽNIKOV (OBČINE, STROKE, CIVILNIH ORGANIZACIJ, STAREJŠIH) NA TEM PODROČJU IN NJHOVA POVEZANOST
IZPOSTAVLJENO KOT POZITIVNO	<ul style="list-style-type: none"> Izredno zavzeta civilna sfera (društva, ustanove) Posluh Občinske uprave - da se odziva na pobude občanov, dela v praksi SPO Prisotnost nacionalne stroke (Inštituta Antona Trstenjaka) v občini Žiri
POTREBE, PROBLEMI, IZZIVI	<ul style="list-style-type: none"> Veliko stvari bi bilo dobro povezati med seboj Boljše sodelovanje z občinsko upravo, v smislu finančne podpore, pravne podpore in moralne podpore Društva bi se morala med seboj bolj povezovati in strmeti k skupnem dobrem občine in občanov, povezovanje društvenih programov
KOMENTARJI	<ul style="list-style-type: none"> Najbolj potrebujemo odločevalce, ki si bodo vzeli čas in slišali, razumeli starejše, prisluhnili strokovnim delavcem Društva že veliko delajo na področju skrbi za stare ljudi
PREDLOGI	<ul style="list-style-type: none"> Potrebna je skrb za to, da deležniki med seboj sodelujejo na spoštljiv način, dobronamerno in da se dopolnjujejo. Pomembna je tudi transparentnost, jasnost in pravočasnost obveščanja.

5. PREDLOGI OBČANOV IN IDENTIFICIRANE REŠITVE

5.1. PREDLOGI MOŽNIH REŠITEV

Spodnji predlogi so bili zbrani na delavnici 29. 6. 2023 in preko anketnih vprašalnikov. Predlogi niso sistematizirane na podlagi področij, saj določena rešitev lahko odgovarja na več problematik različnih področij, kar je lahko zelo dragoceno za pripravo letnih načrtov. Številka v oklepaju pomeni, kolikokrat je bil nek predlog podan.

- INFO točka za starejše (SOS telefon?, informacije o zdravstvenih storitvah in socialno-varstvenih storitvah) (4)
- Posebna linija za starejše v ZD za lažji dostop do zdravnika (4)
- Seznam klicnih števil vseh organizacij, ki jih starejši potrebujejo
- Subvencija e-oskrbe s strani občine (če ne bo državne pomoči) ali drug ponudnik
- Sodelovanje s šolo
- Načrt sodelovanja med domom in skupnostjo (kaj starejši potrebujejo, kaj lahko nudijo)
- Razširitev nad ZD
- Delitev informacij in potreb z LU Škofja Loka in med vsemi
- Sobivanje starejših (oskrbovalna stanovanja) (2)
- Pomoč ob manjših opravilih (prostovoljstvo, možne finančne nagrade?) (3)
- Koordinacija pomoči (kdo nudi in kdo potrebuje pomoč – npr. pri čiščenju snega, obrezovanju dreves, pripravi kurjave, ipd.) (3)
- Zaposliti osebo na občini, ki bi v dopoldanskem času obiskovala starejše, ki živijo sami (razvozila kosila in podobno)
- Prostovoljska mreža za razbremenitev svojcev (finančne nagrade?)
- Obveščanje v nabiralnik
- Odstranitev cvetličnih korit pred cerkvijo, da bi se lahko pri prevozu starejših ustavili čim bližje vhoda v cerkev
- Več družabnih dogodkov za starejše (3)

5.2. IDENTIFICIRANE REŠITVE Z IDEJNIMI NAČRTI ZA PRIPRAVO AKCIJSKIH NAČRTOV

Ožja skupina je 19. 9. 2023 na podlagi podrobnega pregleda in analize tretjega poglavja te študije (strokovnih smernic in slike stanja) identificirala določene rešitve, ki so bile naknadno še dodatno izpopolnjene s strani ekipe Inštituta Antona Trstenjaka, na podlagi identificiranih ciljev (le-ti so napisani v sami strategiji – glej poglavje 3 Pregled strateških ciljev in podciljev) in na podlagi obstoječih praks v Sloveniji in tujini. Na tak način poglavje služi kot seznam idejnih načrtov, ki so podlaga za pripravo akcijskih načrtov, kot je opisano v poglavju 6 o mehanizmi za uresničevanju strategije v Strategiji SPO Žiri. Rešitve so umeščene v različne kategorije:

- **Dolgoročne rešitve** so tiste, ki, glede na rezultate študije, naslavlja najbolj pereče potrebe in cilje. Po svoji naravi so bolj kompleksne (to pomeni da naslavlja več različnih področij naenkrat), z več leti vztrajnega dela pa lahko predvidevamo, da bodo naredile velik premik za starosti prijazno občino Žiri. Nekatere zahtevajo večji finančni in kadrovski vložek, druge pa majhen.
- **Rešitve, ki so bile v času priprave strategije (v letu 2023) identificirane kot časovno občutljive**, to pomeni, da jih je potrebno čim prej začeti, drugače niso več aktualne ali je čas zanje manj ugoden.
- **Rešitve, ki odgovarjajo na posamezne podcilje:** rešitve, ki so bile prav tako tekom priprave študije identificirane kot pomembne za občane, preverjen je bil tudi interes za njihovo izvedbo s strani deležnikov iz LAS. Za razliko od strateških aktivnosti so manj kompleksne in odgovarjajo bolj direktno na posamezen podcilj Strategije starosti prijazne občine Žiri.
- **Rešitve, ki so del rednega programa občin vključenih v mrežo starosti prijaznih mest in občin.**

Poleg kategorije, v katero je rešitev umeščena so rešitve označene tudi z naslednjimi oznakami:

- (S) – sodelovanje: potrebno je usklajeno delo čim več deležnikov, da bo rešitev in uresničevanje rešitve kakovostno
- (V) – večji vložek in vztrajnost: rešitve, ki potrebujejo več let vztrajnega dela (za vzpostavitev in vsaj v prvi fazi tudi za vzdrževanje aktivnosti) in več vložka, vendar so na dolgi rok rezultati dolgoročnejši
- (v) – vztrajnost, potrebujejo več let ponavljanja in vztrajanja
- (Z) – potrebno narediti »zdaj ali nikoli«
- (m) – potreben je manjši vložek z vidika virov
- (M) – »male ribe, dobre ribe«: naredimo z malo sredstvi v enem letu, učinek se pozna sproti

Kljub temu, da se lahko kadarkoli doda nove rešitve (glede na okoliščine, priložnosti, nove ideje) imajo spodaj identificiranje rešitve posebno mesto tako pri pripravi prvega letnega načrta in tudi nadaljnjih letnih načrtov.

5.2.1. Dolgoročne rešitve

a. Strateške rešitve, ki potrebujejo več let vztrajnega dela in po vsej verjetnosti več materialnega vložka

D A1 - Dolgoročna rešitev	Izboljšana dostopnost oskrbe na domu
Oznaka rešitve	V (večji vložek in vztrajnost), delno Z (zdaj ali nikoli)
Na katere cilje odgovarja	C1.1, C1.4
Na katere izzive in potrebe odgovarja	- Pomanjkljiva pomoč na domu (v popoldanskem času in za vikende, čakalne dobe) (12)
Opis	Poskrbeti, da bodo lahko družinski oskrbovalci prišli prej do storitev (zmanjšanje čakalne dobe) ter da bo ta bolj prilagojena njihovim potrebam. Prav tako razmisliti o večji finančni dostopnosti oskrbe in učinkovitejše promocije storitev oskrbe na domu. Pri vsem tem je odločilno, da ponudnik oskrbe na domu sprejema vizijo SPMO, ki predvideva integriran pristop (med drugim predstavnik Oskrbe na domu sodeluje v LAS).
Koraki za uresničitev	<ul style="list-style-type: none"> - Ustanovitev skupine, sestavljene iz različnih pristojnih sektorjev Občinske uprave, ki v prvi fazi preuči možnosti (zakonodaje, ponudnikov, virov, obstoječih dobrih praks v Sloveniji) in predlaga rešitev ter preveri možnosti njene realizacije - V drugi fazi nastopi realizacija najboljše najdene rešitve, pri čemer se delo ustanovljene skupine (ali njenega predstavnika) še vsaj 3 leta intenzivno nadaljuje, saj skrbi za to, da se cilj uresničuje (torej da je oskrba na domu bolj dostopna in da je predstavnik povezan z dogajanjem SPMO) in po možnosti s ponudnikom išče rešitve v primeru zapletov.
Pasti in tveganja	<ul style="list-style-type: none"> - Pomanjkanje možnosti ponudnikov - Premalo poglobljen pregled možnosti in rešitev (spregledati nove, kreativne rešitve, ki morda rešujejo problem na več nivojih z več različnimi ukrepi) - Premalo spremljanja in skupnega dela po tem, ko je ponudnik najden in posledično odstop od koncepta integracije in dviga kakovosti.
Potrebni viri	<ul style="list-style-type: none"> - Stroški dela (Občinska uprava, po možnosti strokovno svetovanje) - Po možnosti finančni in prostorski
Sodelujoči	<ul style="list-style-type: none"> - Občinska uprava - Strokovno svetovanje: po potrebi Inštitut Antona Trstenjaka ali druga organizacija
Komentar	Predlog, da se v prvi letni načrt umesti prva faza (pri čemer prva faza ne zahteva večjega finančnega vložka) saj je koncesija s aktualnim ponudnikom oskrbe na domu velja do leta 2024, nato pa bo potrebno skleniti novo.

D A2 - Dolgoročna rešitev	Vzpostavitev integriranega sistema informiranja, ki bo povečal široko dostopnost informacij preko informacijske ekipe
Oznaka rešitve	V (večji vložek in vztrajnost), S (sodelovanje)
Na katere cilje odgovarja	C1.3., C1.4., C2.2. (v manjšem obsegu), C4.2., C4.3., C6.2., C8.2. potencialno: C7.2. in C7.3.

Na katere izzive in potrebe odgovarja	<ul style="list-style-type: none"> - Izgorevanje in pomanjkanje informacij med družinskimi oskrbovalci (S) - Starejši, ki ne uporabljajo digitalnih tehnologij težje do zdravnika (dostopnost preko telefona) (7) - Pomoč pri e-naročanju (na specialistične preglede, zVEM aplikacija) (3) - Starejši večkrat ne vedo kam se obrniti po pomoč, informacije (npr. potrebujejo nekega mojstra za popravilo) (5) - Več informacij glede dogajanja v društvih in občini (4) - Več analognega obveščanja (veliko informacij kroži samo prek spleta) (6)
Opis	<p>Informacijska ekipa (moderira je koordinator) se redno dobiva in skrbi za zbiranje potreb po informacijah, zbiranje samih informacij in široko dostopnost teh informacij. Njena prednost in glavna značilnost je v tem, da dostopnost informacij ne sloni na samo eni osebi, enem prostoru ali enem kanalu obveščanja ampak na timske delu in ugotovitvah študije in strategije starosti prijazne občine. Točen način delovanja se vzpostavi na podlagi dosedanjih analiz in obstoječih uspešnih in neuspešnih praks v Sloveniji (opisana v študiji SPO Žiri).</p>
Koraki za uresničitev	<p>Informacijska ekipa se v prvi fazi dobiva z namenom načrtovanja koncepta dela, vsebin, načina organizacije, iskanja potrebnih materialnih in finančnih virov. V drugi fazi, po grobem načrtovanju se lahko pilotno določen segment tudi preveri v praksi in nadaljuje z načrtovanjem ter še naprej išče vire. V tretji fazi informacijska ekipa v polnosti zaživi.</p>
Pasti in tveganja ter možni ukrepi za premostitev tveganja (→)	<ul style="list-style-type: none"> - ljudje pisarne ne obiskujejo (težko je pridobivati ljudi) → delo ne temelji na prostorih in ljudeh, ki so jih ljudje že vajeni obiskovati (in ne le na eni osebi in enem prostoru) - pisarna postane še en prostor, ki nudi dejavnosti kot ostala »društva« → (ukrep) strokovno delo vodje, ki usmerja delovanje na integracijo, povezovanje, področja, ki so bila v strategiji izpostavljena kot pomanjkljiva in redno skrbi, da pisarna ne podvaja dela društev ampak inovativno delo - prehitra vzpostavitev, preden je koncept dobro dodelan (in s tem finančno in vsebinsko vzdržen), posledično pa ponavljanje drugih napak takšnih praks in razočaranje v skupnosti → ekipno, skupaj z Občino, narediti koncept in najti vire za uresničevanje - večji finančni vložek kot je učinek → optimizacija preko združevanja večjih aktivnosti pod okrilje te rešitve (npr. poleg informiranja, lahko deluje pod okriljem te ekipe tudi koordinacija različnih oblik prostovoljske pomoči, glej D A3)
Potrebni viri	<ul style="list-style-type: none"> - Prostorski (za srečevanje informacijske ekipe in po možnosti dodaten prostor za delovanje info točke). - Stroški dela (strokovno delo vodenja informacijske ekipe, delo informacijske ekipe, sodelovanje Občinskega predstavnika v informacijski ekipi) <p>(prvo leto aktivnosti potrebujejo majhne vire, med tem ko je v nadaljevanju potrebno najti večje vire financiranja)</p>
Sodelujoči	<ul style="list-style-type: none"> - Občinska uprava, stroka, civilne organizacije, zainteresirani kompetentni posamezniki - Tekom priprave strategije so interes za to delo pokazali: patronažna služba (Mojca Trček), Zavod Generacije (Jana Pečelin), Ljudska univerza Škofja loka (Nina Triller Albreht), Inštitut Antona Trstenjaka (Leja Žakelj, Marta Grčar)

Komentar	<p>a. Razčlenitev aktivnosti na letne načrte:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Najprej se v letni načrt umesti prvo in drugo fazo (v tem primeru gre za aktivnost, ki ne zahteva veliko sredstev, ima pa lahko velike učinke za razvoj) - V naslednjem letu pa se vidi, če se umesti še nadaljevanje druge faze ali se lahko začne že s tretjo (tretja faza je finančno zahtevna, zato je nujno prav čas pridobiti sredstva zanjo). <p>b. Sredstva se lahko poišče s skupno prijavo na državni ali mednarodni projekt.</p>
----------	--

D A3 - Dolgoročna rešitev	Koordinacija prostovoljske pomoči pri manjših opravilih, (manjše) razbremenilne pomoči svojcem in družabništva starejšim
Oznaka rešitve	V (večji vložek in vztrajnost), S (sodelovanje)
Na katere cilje odgovarja	C2.2, C2.1, C1.3, C2.3, C2.5, C3.2.
Na katere izzive in potrebe odgovarja	<ul style="list-style-type: none"> - Osamljenost starejših doma in v domu, »kako dolg dan je«, da bi se čutili koristne (3) - Starejši ljudje, ki živijo sami (kako poskrbeti za njih) (4) - Potencialno: Odtujenost med ljudmi: komunikacija med sosedi in med sosedska pomoč (2) - Potencialno: Več izobraževanj o uporabi IKT za starejše (2) - Potencialno: Vzgoja mladih v duhu spoštovanja starejših, kulturne dediščine, pomena prostovoljstva (3)
Opis	<p>Prostovoljska pomoč pri manjših opravilih je namenjena starejšim ljudem, ki sami ne zmorejo več določenih del doma, na vrtu ali v okolici doma (npr. v trgovino). Vzpostavitev takšnega prostovoljstva in koordinacija takšne prostovoljske pomoči v Sloveniji še ni zelo razširjena, je precej kompleksna (potrebno je preprečiti zlorabe na eni in drugi strani, usklajevati povpraševanje in ponudbo), skriva številne pasti, potrebe pa so velike.</p> <p>Razbremenilna pomoč svojcem je še bolj potrebna, vendar pa v Sloveniji obstaja še manj organiziranih praks v tej smeri in je še za stopnjo zahtevnejša od pomoči pri manjših opravilih, med tem ko imajo takšno obliko pomoči nekatere države (ali občine) sistemsko urejeno. Pri tem gre večinoma za prakse, ki predvidevajo neke vrste nagrado za to delo, saj obseg, delo in usposobljenost presegajo klasično prostovoljstvo.</p> <p>Družabništvo starejšim je od teh treh oblik pomoči najbolj razširjena v Sloveniji in je tudi v Žireh že prisotna. Gre za obliko tedenskega srečevanja prostovoljca s starejšo osebo, ob pogovoru. V Žireh se je izkazala potreba po nadgradnje le-te v smeri enotne koordinacije prostovoljcev, kjer bi na eni strani odkrivali, kdo pomoč potrebuje (in trenutni prostovoljci zaradi starosti ali preobilice dela ne morejo zadostiti potrebam), na drugi strani pa skrbeli za prostovoljce družabnike (njihovo pridobivanje, usposobljenost in spremljanje). Tu bi bilo potrebno delo koordinatorja, ki bi tesno sodeloval z vsemi obstoječimi društvi.</p> <p>Pri vseh treh oblikah bi bilo potrebno novo obliko pomoči najprej vzpostaviti nato pa jo vzdrževati.</p> <p>Možno mrežo prostovoljcev razširiti tudi v sodelovanju z šolo.</p>
Koraki za uresničitev	<ul style="list-style-type: none"> - Priprava koncepta vsake izmed oblik (prostovoljske) pomoči in njene organizacije ter poiskati zadostna sredstva.

	<ul style="list-style-type: none"> - Vzpostavitev ene ali vseh treh oblik, ter več let vztrajanja, da se ima le-ta možnost uveljaviti (predvideno 3 do 5 let) - Vzdrževanje: koordinacija in usklajevanje (povpraševanje-ponudba), stalno pridobivanje novih prostovoljcev, strokovno mentorstvo prostovoljcem in skrb za njihovo prostovoljsko kondicijo
Pasti in tveganja	<ul style="list-style-type: none"> - dilema med plačanim in prostovoljskim delom (kje so meje, obravnava prostovoljcev kot »brezplačen servis«) in na dolgi rok težko pridobivanje prostovoljcev, če ni dobro vzpostavljeno - prehitra vzpostavitev brez dobrih protokolov in razmisleka (ter pregleda obstoječih praks), ki se prej ali slej izkaže za nevzdržno (nezadostne finance, zmanjkuje energije, prostovoljcev, hujši zapleti pri delu, ko situacije »uidejo iz vajeti«; nato pa po možnosti sledi razočaranje) - prevelika pričakovanja skupnosti, da se bodo pokazali veliki rezultati (v smislu velikega števila vključenih) že v letu vzpostavitve in takoj po njej - koordinacija je »povpraševanje-ponudba« zahtevna veliko časa, - gre za delo z ranljivimi skupinami in delikatnimi situacijami (potreba po dobrih strokovnih protokolih in strokovnem spremljanju prostovoljcev)
Potrebni viri	<ul style="list-style-type: none"> - Stroški dela (strokovni delavec ali team v sodelovanju s civilnimi društvi in kompetentnimi zainteresiranimi posamezniki in Občinsko upravo), - Po možnosti prostorski (opremljen prostor za koordinatorja) in finančni (npr. neke vrste nagrade za prostovoljce)
Komentar	Smiselno povezati z D A2 (Info točke/pisarne za starejše in tako optimizirati stroške).

D A4 - Dolgoročna rešitev	Hiša s prilagojenimi stanovanji in skupnimi prostori
Oznaka rešitve	V (večji vložek in vztrajnost)
Na katere cilje odgovarja	C5.2., C5.3., C2.1., C2.3. in C2.4., po možnosti: C2.5., C2.6., C1.4., C3.2., C7.1.
Na katere izzive in potrebe odgovarja	<ul style="list-style-type: none"> - Starejši ljudje, ki živijo sami (kako poskrbeti za njih) (4) - Potencialno: Odtujenost med ljudmi: komunikacija med sosedi in med sosedska pomoč (2) - Potencialno: Razbremenilna pomoč za svojce (začasne namestitve, dnevno varstvo) (8) - Podnajemniki z nizkimi pokojninami – kako bodo plačevali vedno dražje najemnine
Opis	<p>Prilagoditi eno od velikih hiš (v kateri po možnosti živi samo še po en star človek ali par) tako, da bo imela prilagojena stanovanja za starost (npr. dostop brez stopnic, prilagojena oprema) in skupne prostore. V kolikor so prostori Občinski, lahko služijo tudi kot socialna stanovanja (za starejše) ali se obdrži eno stanovanje prosto za primere kriz (poplave, požari ipd.). Skupni prostori so lahko namenjeni tako stanovalcem kot širši soseski. Hiša lahko deluje po principu sobivanja starejših. Lahko pa se razmišlja tudi o oskrbovanih stanovanjih. Poleg stanovanj in skupnih prostorov je lahko v takšni hiši tudi dnevni center, ki pa mora biti organizacijsko vezan na oskrbovalno institucijo (Oskrba na domu ali Dom za starejše), da je kadrovsko vzdržen. To je smiselno sploh v primeru, da se takšno hišo prilagodi izven samega mesta Žiri.</p>

Koraki za uresničitev ter možni ukrepi za premostitev tveganja	<ul style="list-style-type: none"> - Najti primeren prostor za adaptacijo in glede na lokacijo, izražene potrebe okolice (ki jih je potrebno vzporedno raziskati) in možnosti smiselno zastaviti koncept programov. Pri čemer je potrebno že v prvi fazi realno predvideti stroške tako za »trdi« (projektiranje in izgradnja) del realizacija kot za »mehki« (programski) del realizacije in poskrbeti, da ne bo prinašala izgube. - Glede na koncept najti ustrezno arhitekturno rešitev in sredstva za investicijo. - Realizacija »trdega dela« realizacije projekta. - Realizacija »mehkega dela« in skrbeti za vzdrževanje.
Pasti in tveganja	<ul style="list-style-type: none"> - Težko pridobiti finance → privatni investitorji (posamezniki, donatorji, združeno) v kombinaciji z Občinskimi sredstvi, zgledovanje po obstoječih praksah - Osredotočenost na »trdi del« realizacije in podcenjevanje vlaganja virov v »mehki del« realizacije (kar se konča lahko s tem, da je prostor ni zaseden, da ljudje v njem niso zadovoljni saj je sobivati težko itd.) → ogled in zgledovanje po obstoječih praksah
Potrebni viri	<ul style="list-style-type: none"> - Stroški investicije - Stroški dela (delo Občine in po možnosti strokovnega svetovalca; po vzpostavitvi tudi stroški dela koordinatorja, če je tako zastavljeno) - Stroški vzdrževanja
Sodelujoči	Občinska uprava, zasebni investitorji, zainteresirani posamezniki, LAS...
Komentar	Predlog, da Občina in LAS spremljajo priložnosti (npr. zasebniki, ki imajo takšen interes, razpisi v to smer itd.), s projektom se prične, ko se pokaže priložnost.

b. Strateške rešitve, kjer je potreben manjši vložek (tako za vzpostavitev, še manjši za nadaljevanje), vendar prav tako več let vztrajnega dela, da se bo poznalo

D B1 - Dolgoročna rešitev	Mesečna intervizijska skupina za vse prostovoljce, ki delajo na področju staranja in sožitja med generacijami
Oznaka rešitve	m (majhen materialni vložek), v (vztrajnost), S (sodelovanje)
Na katere cilje odgovarja	C4.4., C2.1.
Na katere izzive in potrebe odgovarja	<ul style="list-style-type: none"> - skrb za trajnost prostovoljskega dela (npr. pridobivanje novih prostovoljcev) (S) - kakovost dela s starejšimi in poznavanje specifik tega dela in sodobnih pristopov na tem področju (S) - sodelovanje in kohezivnost med društvi ter skrb za kakovost dela
Opis	Delovanje intervizijske skupine za vse prostovoljce, ki delajo na področju staranja in sožitja, s cilji: skrb za prostovoljsko kondicijo, reševanje dilem in vprašanj pri prostovoljskem delu, spoznavanje novih možnih pristopov, povezovanje prostovoljcev iz različnih prostovoljskih organizacij. Skupina se srečuje enkrat mesečno pod vodstvom usposobljenega moderatorja.
Koraki za uresničitev	<ul style="list-style-type: none"> - ustanovitev intervizijske skupine (uskladiti termin in zbrati udeležence) - priprava in izpeljava mesečnih srečanj
Pasti in tveganja	<ul style="list-style-type: none"> - primerjanje in kompetitivnost med prostovoljci, ki opravljajo različna prostovoljska dela - težavnost usklajevanja različnih potreb, ki jih imajo različni prostovoljci

	<ul style="list-style-type: none"> - srečanja potekajo nekoordinirano (pomanjkanje strukture srečanj, pomanjkanje kulture pogovora v skupini itd.) - pomanjkanje strokovnosti in zunanjega pogleda na situacijo - premalo horizontalnosti in prostora za izmenjavo izkušenj (profesionalizacija)
Potrebni viri	Stroški dela (strokovni vodja intervizijske skupine)
Sodelujoči in potreb	<ul style="list-style-type: none"> - Možni nosilec: Inštitut Antona Trstenjaka - Sodelujoči: udeleženci LAS
Komentar	Pobuda je že večkrat prišla na plan s strani vodij različnih društev in prostovoljcev, tako v preteklih letih delovanja LAS kot na delavnici za pripravo strategije.

D B2 - Dolgoročna rešitev	Narediti načrt sodelovanja med domom in lokalno skupnostjo
Oznaka rešitve	m (majhen materialni vložek), v (vztrajnost), S (sodelovanje)
Na katere cilje odgovarja	C1.2., C1.4., C2.2., C2.4., C3.2., v manjši meri morda tudi: C7.2.
Na katere izzive in potrebe odgovarja	<ul style="list-style-type: none"> - Osamljenost starejših doma in v domu, »kako dolg dan je«, da bi se čutili koristne (3) - Obojestransko medgeneracijsko druženje (»jaz tebi nekaj, ti meni nekaj«) (3) - Več medgeneracijskega sodelovanja in druženja (povezovanje DSO in šola, več mlajših upokojencev v DU) (9) - sodelovanje in kohezivnost med društvu ter skrb za kakovost dela - potencialno: Prostor kjer bi lahko starejši lahko zbirali (popili kavo, poklepetali: npr. lokal v DSO) (3)
Opis	Gre za to, da se vzpostavi sistematično in trajno sodelovanje med domom in lokalno skupnostjo, preko lokalne akcijske skupine. Načrt ima dvojno usmeritev: na eni strani skrb s strani skupnosti, da dom čim boljše deluje, na drugi strani skrb doma, da odgovarja na potrebe občine in ne zgolj na lastne potrebe. Pri tem gre tako za načrtovanje konkretnih letnih aktivnosti, kot tudi za širše razmišljanje o razvoju doma (kadrovska vprašanja, finančna zmožnost doma za delovanje itd.). Načrt služi zgolj kot podlaga za pogovor, priložnost za sistemsko razmišljanje, zato so enako pomembna srečanja kot sam dokument, ki na podlagi srečanj nastane.
Koraki za uresničitev	<ul style="list-style-type: none"> - V prvi fazi se pregleda potrebe in razpoložljivosti (na podlagi dosedanjih predlogov deležnikov o razpoložljivosti, ki se jih po možnosti dopolni; še druge možnosti: vprašati starejše ljudi v domu & vodstvo in zaposlene česa bi si oni želeli od skupnosti in kaj bi lahko sami naredili za skupnost) - Na podlagi tega pregleda zasnovati skupni načrt - Redni pregled dela na načrtu in njegovo dopolnjevanje (predlagamo, da se načrt vsaj prva tri leta letno evalvira in evalvacijo predloži LAS za možne izboljšave)
Pasti in tveganja	<ul style="list-style-type: none"> - Načrt postane zgolj formalnost, ne pa priložnost za vsebinsko bogat pogovor - Načrt nima realne podlage za njegovo uresničevanje (npr. nima podpore vodstva) in postane zgolj seznam želja - Izgubijo se srednjeročni in dolgoročni cilji ali pa se govori zgolj o sistemskih rešitvah in ne o aktivnostih, ki so na dosegu roke - Načrt prinese dodatno delo, ki ni sorazmerno z njegovim učinkom

Potrebni viri	Potrebno še definirati.
Sodelujoči	Predlagani nosilec: SeneCura Dom starejših občanov Žiri Sodelujoči: predstavniki LAS (po možnosti v manjši zasedbi)
Komentar	Pobuda je že večkrat prišla na plan tako v preteklih letih delovanja LAS kot na delavnici za pripravo strategije.

5.2.2. Rešitve, ki so bile v letu 2023 identificirane kot časovno občutljive

ČR1 - Časovno občutljiva rešitev	Ureditev klopc
Oznaka rešitve	Z (»zdaj ali nikoli«), M (»male ribe dobre ribe«), S (sodelovanje)
Na katere cilje odgovarja	C5.1.
Na katere izzive in potrebe odgovarja	- Postavitev klopi (9)
Opis	Občina ima že na razpolago nekaj klopc, v letu 2024 pa bi poskrbela za njihovo montažo na identificiranih mestih s strani članov LAS in zainteresiranih posameznikov. Občina jih bo pozvala, da se bodo sprehodili in skupaj določili kje točno in na kakšen način bodo klopce umeščene v prostor. Pri tem bodo skušali zastopati interese širšega kroga starejših. Trenutni predlogi zbrani v okviru priprave študije poleti 2023 so: ~ Od SeneCure do Ambasade (2) ~ Na poti do pokopališča iz različnih delov Žirov (3) ~ Na pokopališču (v senci cerkve) (4)
Koraki za uresničitev	- Poziv skupine, ki bo določila mesta klopem. - Posvet skupine o najboljših lokacijah in sprehod skupine na izbrane lokacije. - Postavitev klopi.
Pasti in tveganja	- Na dolgi rok ne-poskrbeti, da se pride nasproti zdaj enim zdaj drugim (v smislu različnih lokacij, tudi izven mesta Žiri, ter v smislu različnih populacij: bolj aktivnih, manj aktivnih) - Prevlada individualnih interesov nad skupnimi. - Težko priti do konsenza v skupini.
Potrebni viri	- Stroški osebja (Občina Žiri) - Stroški klopi in montaže
Sodelujoči	- Nosilec: Občina Žiri (Nataša Kopač), - Sodelujoči: zainteresirani deležniki in posamezniki
Komentar	Predlog, da se umesti v prvi letni načrt

ČR2 - Strateška rešitev	Ureditev prostorskih načrtov, površin in prostorov namenjenih uresničevanju drugih ciljev SPMO: skrbeti da bo ureditev centra skladna s SPMO Žiri
Oznaka rešitve	Z (»zdaj ali nikoli«)
Na katere izzive in potrebe odgovarja	C5.2., C5.1., C2.2.
Na katere potrebe odgovarja	- Ni javnega WC-ja v centru (primorani v lokal) (4) - Postavitev klopi: (9)

	- Potencialno: Prostor kjer bi lahko starejši lahko zbirali (popili kavo, poklepetali: npr. lokal v DSO) (3)
Opis	Poskrbeti, da bo ureditev centra Starosti prijazna: z vidika dostopnosti (npr. da bo poskrbljeno za dostopnost tudi ljudem, ki so na vozičku in s palico) in prostorov (npr. dostop do stranišča, morda prostori ali objekti, kot so ustrezno postavljene klopce, ki spodbujajo neformalno druženje starejših ter starejših in mlajših).
Koraki za uresničitev	- En ali dva predstavnika LAS se bosta vključila v delovne organe ureditve centra in bosta skrbela, da bosta o napredku obveščala LAS, se s skupino posvetovala in zastopala interese SPO.
Pasti in tveganja	- Nihče izmed LAS se ne bo pripravljen angažirati. - Pomanjkanje komunikacije med predstavnikoma in LAS. - Ne-upoštevanje predlogov predstavnika.
Potrebni viri	/
Sodelujoči	Določiti predstavnika LAS
Komentar	Predlog, da se umesti v prvi letni načrt

ČR3 - Strateška rešitev	Prostorska in programska umestitev dnevnega bivanja in po možnosti drugih razbremenilnih programov pri projektu prenove Zdravstvene postaje Žiri
Oznaka rešitve	Z (»zdaj ali nikoli«)
Na katere cilje odgovarja	C1.3., C1.4., C2.2.
Na katere izzive in potrebe odgovarja	- Izgorevanje in pomanjkanje informacij med družinskimi oskrbovalci (S) - Ureditev prostorov nad lekarno kot del koncepta integrirane dolgotrajne oskrbe (npr. prostor za razbremenilno ali začasno pomoč svojcem, pisarna za oskrbo na domu in integrirano oskrbo, info-točka/pisarna za koordinatorja ali pa za društva in njihove dejavnosti itd.) - Osamljenost starejših doma in v domu, »kako dolg dan je«, da bi se čutili koristne (3)
Opis	Poleti 2023 je bilo pridobljeno gradbeno dovoljenje, predviden je večnamenski prostor, ki bo služil izvedbi raznih predavanj, izobraževanj, delavnic, tečajev, srečanj in drugih aktivnosti v okviru preventivnih dejavnosti Zdravstvene postaje in delovanja prostovoljcev v Žireh. Ni pa predvidenih prostorov za dnevno bivanje ali varstvo ali druge razbremenilne programe. Trenutno so v izdelavi projekti za izvedbo, ki naj bi bili pripravljeni predvidoma do konca leta 2023. Kdaj pa se bo pričelo z dejansko izvedbo del na terenu pa v tem trenutku še ne moremo napovedati, saj je vse odvisno predvsem od možnosti in uspešnosti pridobivanja državnih in evropskih sredstev. Cilj aktivnosti je vključiti možnosti za organizacijo dnevnega bivanja v teh prostorih. Vzporedno bi bilo potrebno razmisliti tudi o možnostih za organizacijo dnevnega bivanja.
Koraki za uresničitev	- Spremljati dogajanje v zvezi s projektom prenove Zdravstvene postaje Žiri. - Izbrati primeren čas in način, da lahko kot LAS vplivamo na idejno zasnovo in realizacijo načrtov (npr. dati pobudo v imenu LAS) - Preveriti programske in organizacijske možnosti za delovanje dnevnega varstva ali bivanja.

Pasti in tveganja	- Pomanjkanje vzporednega dela na prostorskih in programskih možnostih in nezmožnost najti rešitev na enem ali drugem področju.
Potrebni viri	- Stroški dela (Občina Žiri, po možnosti strokovno svetovanje)
Sodelujoči	- Predlagani nosilec: Občina Žiri - Sodelujoči: člani LAS
Komentar	Predlog, da se prva dva koraka umestita v prvi letni načrt. Poleg tega s strokovnega stališča predlagamo vzporedno delo tako na prostorskih kot programskih možnosti uresničitve cilja, da bi imele Žiri dnevni center. V primeru, da se pokažejo druge priložnosti se aktivnost razširi na iskanje možnosti za odprtje dnevnega varstva ali bivanja (tudi če v okviru drugih prostorov kot je Zdravstvena postaja).

5.2.3. Rešitve, ki odgovarjajo na posamezne podcilje

PR 1 - Rešitev, ki odgovarja na določen podcilj	Vzpostaviti seznam družinskih in drugih neformalnih oskrbovalcev ter jih informirati preko novičnika v fizični obliki
Oznaka rešitve	m (majhen materialni vložek), v (vztrajnost), S (sodelovanje)
Na katere cilje odgovarja	C1.3., C1.4., v majhni meri C7.2.
Na katere izzive in potrebe odgovarja	- Izgorevanje in pomanjkanje informacij med družinskimi oskrbovalci (S)
Opis	Koordinator bo s pomočjo deležnikov (LAS, posebej patronažna služba, oskrba na domu, civilna društva), ki delajo na terenu in še z drugimi načini naredil seznam neformalnih oskrbovalcev, ki želijo, da se jim pošilja informacije. Družinski oskrbovalci bodo dobivali 2-krat letno brezplačni novičnik v fizični obliki, v katerem bodo zbrane informacije: a. praktični nasveti za oskrbo, b. kaj je za oskrbovalce na voljo v občini Žiri, c. kaj na nacionalni ravni. Nožičnik bo možen tudi v elektronski obliki, prav tako bo koordinator po e-pošti redno obveščal oskrbovalce o morebitnem sprotnem dogajanju na to temo v Žireh in skrbel za posodabljanje seznama.
Koraki za uresničenje	- Priprava seznama družinskih in drugih neformalnih oskrbovalcev - Priprava novičnika za družinske in druge neformalne oskrbovalce (2-krat letno) - Skrb za posodabljanje seznama
Pasti in tveganja	- Premalo angažiranja za vzpostavitev seznama - Prevelika pričakovanja o številčnosti seznama prvo leto (posledično razočaranje, ki ustavlja več let vztrajnega dela, ki je na tem področju potrebno) - Premalo kakovostne informacije v novičniku
Potrebni viri	- Stroški dela (delo vzpostavitve seznama in priprave novičnikov: cc.56h/letno dela) - Stroški tiska (lahko so minimalni: tiska se na navaden papir v A5 obliki)
Sodelujoči	Predlagan nosilec: Inštitut Antona Trstenjaka
Komentar	

PR 2 - Strateška rešitev	Vzpostavitev družabniškega prostovoljstva v Domu za starejše Žiri
Oznaka rešitve	v (vztrajnost)
Na katere cilje odgovarja	C1.2., C2.2., C7.2., C7.3.
Na katere izzive in potrebe odgovarja	<ul style="list-style-type: none"> - Kadrovska problematika DSO sedaj in v prihodnje (S) - Osamljenost starejših doma in v domu, »kako dolg dan je«, da bi se čutili koristne (3)
Opis	Vzpostavitev družabniškega prostovoljstva v DSO, kjer se prostovoljci tedensko družijo s starejšim človekom, predvsem tistimi, ki nimajo svojih svojcev in obiskov. Prostovoljci morajo biti ustrezno usposobljeni, obenem mora biti tudi osebje v DSO seznanjeno z delom prostovoljcem (za dobro implementacijo je potrebna enkratna delavnica za vse osebje doma, da se jim prostovoljstvo predstavi). Poleg koordinacije (da nekdo iz doma poveže prostovoljce s starejšimi) je potrebno tudi strokovno mentorstvo prostovoljcem in skrb za njihovo prostovoljsko kondicijo.
Koraki za uresničitev	<ul style="list-style-type: none"> - Dogovor z DSO o prostovoljstvu v domu. - Izvedba usposabljanja za prostovoljce družabnike in Izvedba delavnice za vse zaposlene v domu. - Koordinacija prostovoljcev. - Mentorsko spremljanje prostovoljcev in skrb za njihovo prostovoljsko kondicijo.
Pasti in tveganja	<ul style="list-style-type: none"> - Trenja med zaposlenimi v DSO in prostovoljci ali zmeda pri koordinaciji. - Neustrezna usposobljenost prostovoljcev, pomanjkanje mentorstva in strokovne podpore ter posledično izgorevanje prostovoljcev.
Potrebni viri	<ul style="list-style-type: none"> - Stroški osnovnega usposabljanja - Stroški dela (za vzdrževanje prostovoljstva)
Komentar	Ko se mreža prostovoljcev v domu dobro vzpostavi se lahko raziše tudi možnost sodelovanja s šolo (se nadgradi še z mlajšimi prostovoljci).

PR 3 – Strateška rešitev	Organizacija rednih usposabljanj za družinske in druge neformalne oskrbovalce in skupine svojcev
Oznaka rešitve	v (vztrajnost)
Na katere cilje odgovarja	C1.3., C1.4., C7.2.
Na katere izzive in potrebe odgovarja	<ul style="list-style-type: none"> - Izgorevanje in pomanjkanje informacij med družinskimi oskrbovalci (S) - Domače nehoteno nasilje nad starejšimi ljudmi s strani oskrbovalcev zaradi izčrpanosti (S)
Opis	V Sloveniji skrbi za starostno onemogle, kronično bolne ali invalidne družinske člane, sorodnike, prijatelje, sosede, znance vsak deseti državljan, v Žireh je statistika še nekoliko višja. Nekateri se v vlogi družinskega oskrbovalca znajdejo čez noč, nekateri so v tej vlogi dolga leta, velikokrat je delo izčrpavajoče, človek nima ustreznih kompetenc in težko je priti do ustreznih informacij. Usposabljanja morajo naslavljaliti realne oskrbovalce in njihove realne potrebe, kar pomeni, da predavanja ne zadoščajo, potrebni so prikazi, vsebine iz različnih področij (od demence do nege, od komunikacije do spremljanja umirajočih). Priporočljivo je, da se temeljitejše usposabljanje ponovi vsakih nekaj let, saj je družinskih oskrbovalcev veliko, vsako leto se v tej vlogi znajde precej novih ljudi.

	Skupina svojcev je skupina za samopomoč, ki po navadi nastane po temeljitejšem usposabljanju družinskih in drugih neformalnih oskrbovalcev® (usposabljanje, ki ga izvaja Inštitut Antona Trstenjaka) namenjena psihološki opori med družinskimi oskrbovalci, pa tudi izmenjavi informacij, skupnemu reševanju dilem in vprašanj, poglobljanju določenih vidikov oskrbe. Moderira jo lahko strokovni delavec ali pa prostovoljec, pri čemer le-ta nujno potrebuje določeno usposobljenost za to vlogo in strokovno oporo.
Koraki za uresničitev	<ul style="list-style-type: none"> - Spremljanje potreb in na vsake nekaj let izvesti temeljito usposabljanje za družinske in druge neformalne oskrbovalce® - Vmes vzdrževati obstoj skupine svojcev, da se vanjo lahko vključujejo novi oskrbovalci ter po možnosti občasno organizirati širša srečanja skupine na določene teme v smislu delavnic, predavanj itd.
Pasti in tveganja	<ul style="list-style-type: none"> - Težko motiviranje družinskih oskrbovalcev, da se vključijo v usposabljanje in v skupino svojcev - Po nekaj letih v skupini svojcev družinskim oskrbovalcem umrejo ljudje, za katere so skrbeli, tako da le-ta zamre ali spremeni namembnost. - Zahtevnost vodenja skupine svojcev.
Potrebni viri	Stroški usposabljanja
Sodelujoči	Izobraževalec, vodja skupine svojcev, LAS (pri promociji)
Komentar	Usposabljanje za družinske in druge neformalne oskrbovalce® je potekalo v okviru projekta TAAFE v letu 2022. Skupino svojcev v letu 2022/2023 vodi strokovna delavka iz Inštituta Antona Trstenjaka in je za Občino Žiri brezplačno, saj ga izvaja v okviru nacionalnega programa IAT Mreža medgeneracijskih programov za kakovostno staranje, ki ga financira MDDSZ. Skupina svojcev se v taki obliki nadaljuje v letu 2023/2024. Leta 2023 je krajši tečaj Nega in oskrba starejših organizirala LU Škofja Loka.

PR 4 - Strateška rešitev	Pomoč pri e-oskrbi
Oznaka rešitve	Napisati, ko se dokončno definira rešitev
Na katere cilje odgovarja	C1.4., C1.3.
Na katere izzive in potrebe odgovarja	<ul style="list-style-type: none"> - Uporaba E-oskrbe (kako bo s subvencijo, veliko težav z brez potrebnimi intervencijami, starejši ne nosijo zapestnic..) (4)
Opis	<p>Na delavnicah za pripravo strategije je bilo večkrat izpostavljeno vprašanje e-oskrbe.</p> <p>V letu 2023 je ponudnik Telekom v sodelovanju z Društvom upokojencev nudil to storitev brezplačno za občane občine Žiri. Za leto 2024 so bila na državni ravni priskrbljena sredstva za nadaljevanje projekta. Na delavnicah se je odprlo več vprašanj o možnih vprašanjih in rešitvah:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Glede na intervjuje pri pripravi študije smo ugotovili, da delo predstavlja veliko dodatno obremenitev koordinatorja. Poleg tega se pojavlja vprašanje ali bo v letu 2024 možno vključiti nove uporabnike ali gre samo za vzdrževanje sistema pri že prijavljenih uporabnikih. Glede na to se pojavlja vprašanje ali vključiti v strategijo rešitev, ki vključuje kakršnakoli podporo društvu upokojencev pri izvajanju projekta? - Izpostavljeno je bilo, da bi se bilo potrebno bolj poglobiti v primernost takšne rešitve. Iz Inštituta Antona Trstenjaka da lahko po potrebi pomaga s svojimi izkušnjami (manjša analiza pri pripravi študije SPO Žiri

	<p>z nekaj kvalitativnimi intervjuji in pozivom Telekomu, da pošlje statistike; na nacionalni ravni je v preteklosti IAT naredil manjši pregled ponudnikov in njihovih praks na področju e-rešitev in e-oskrbe, sodelujemo pri več pilotnih projektih z različnimi ponudniki), vendar pa je potrebno definirati cilj takšnih prizadevanj in na podlagi cilja definirati rešitev in njene korake.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izpostavljeno je bilo, da bi svojci, ki naprave uporabljajo potrebovali dodatno oporo, morda bi si izmenjali izkušnje kako je bilo z uporabo.
Koraki za uresničitev	Potrebo definirati rešitev ali več rešitev in korake za njeno uresničevanje.
Pasti in tveganja	Napisati, ko se dokončno definira rešitev
Potrebni viri	Napisati, ko se dokončno definira rešitev
Sodelujoči	Napisati, ko se dokončno definira rešitev
Komentar	/

Strateška rešitev	Medgeneracijsko poletno počitniško varstvo otrok
Oznaka rešitve	Napisati, ko se dokončno definira rešitev
Na katere cilje odgovarja	C2.2., C2.4. , C3.2. , C3.3.
Na katere izzive in potrebe odgovarja	<ul style="list-style-type: none"> - Več medgeneracijskega sodelovanja in druženja (povezovanje DSO in šola, več medgeneracijskih dogodkov) (9) - Vzgoja mladih v duhu spoštovanja starejših, kulturne dediščine, pomena prostovoljstva (3)
Opis	Organizirati počitniško varstvo otrok, v katerem bi sodelovali ali ga izvajali upokojenci in s tem razbremeniti starše poleti ter omogočiti lepo medgeneracijsko izkušnjo.
Koraki za uresničitev	<ul style="list-style-type: none"> - Pridobiti osebo, ki bi koordinirala omenjeno dejavnost med ponudbo in povpraševanjem. - Preko javnih medijev podati informacijo o načrtovani dejavnosti in povabilom za sodelovanje. - Izdelati seznam upokojencev, ki bi bili zainteresirani sodelovati ali celo izvajati počitniško varstvo. - Za vse zainteresirane »ponudnike« predhodno organizirati strokovno izobraževanje z delavnico, s čimer si pridobijo osnovne informacije o varstvu otrok (odgovornost, skrb za varnost ... otrok, ki so jim zaupani v varstvo) ter si medsebojno izmenjali izkušnje in pričakovanja. - Ponudniki določijo časovni okvir, v katerem so pripravljeni paziti otroke. - Pogovoriti se, ali želijo le sodelovati pri varstvu ali ga samostojno izvajati. Če bi želeli le sodelovati pri varstvu, se je potrebno predhodno povezati s ponudniki počitniškega varstva (OŠ Žiri, Župnija Žiri, skavti, taborniki, ...) v Občini. Če bi želeli sami izvajati varstvo enega, dveh ... otrok, morajo imeti ustrezen prostor za izvajanje varstva (zagotovijo ga sami ali jim ga zagotovi lokalna skupnost ?). - Razmisliti, kdo bo poskrbel za prehrano otrok in na čigave stroške. - Navezati stik s svetovalno službo na OŠ Žiri, da bi pridobila podatke o številu otrok, ki bi želeli takšno obliko varstva.
Pasti in tveganja	<ul style="list-style-type: none"> - Majhen interes s strani starejših (večina starejših v občini, če želijo, že pazi na svoje vnuke, nečake ...) za počitniško varstvo tujih otrok. - Težave pri izvedbi varstva (prostor, prehrana/stroški, časovni okvir).

	- Osnovnošolci čedalje bolj potrebujejo vodene dejavnosti in lahko se zgodi, da bi se »dolgočasili«, starejšim pa zmanjkuje energije za organiziranje dejavnosti.
Potrebni viri	Napisati, ko se dokončno definira rešitev
Sodelujoči	Koordinator dejavnosti, ponudniki, starši, otroci, društva, svetovalna služba na OŠ Žiri
Komentar	Predlog je podala Nina Triller Albreht (Ljudska univerza) na eni izmed delavnic za pripravo strategije v manjši delovni skupini. Bil je dobro sprejet, udeleženci skupine so odprli tudi možnost kandidiranja s to idejo na skupnem projektu. Pri oblikovanju korakov za uresničitev se je angažirala in jih predlagala gospa Andreja Bogataj.

Strateška rešitev	Poskrbeti za večjo dostopnost prevozov.
Oznaka rešitve	M (»mala ribe dobre ribe«)
Na katere cilje odgovarja	C6.1.
Na katere izzive in potrebe odgovarja	<ul style="list-style-type: none"> - Zasedenost Prostoferja (9) - Dostop do Žirov iz okoliških vasi (starejši odvisni od svojcev za prevoz) (4)
Opis	Preko občinskega koordinatorja se poveča možnost prevozov tudi za opravke, ki niso vezani na zdravstvene storitve, v kolikor je avto prost in se najde voznik. Rešitev je potrebno še dokončno razmisliti, jo definirati in obvestiti širšo javnost kako deluje.
Koraki za uresničitev	<ul style="list-style-type: none"> - Dogovoriti se za sestanek z zavodom Zlata mreža, ki vodi storitev Prostofer. - Predstaviti rešitev voznikom prostovoljcem in jih vprašati za njihovo mnenje in pripravljenost sodelovanja. - Skupaj z vozniki prostovoljci definirati kriterije za prevoz in pravila uporabe Prostoferja za krajše relacije. - Obveščati uporabnike o novih kriterijih in navodilih za uporabo Prostoferja za krajše relacije.
Pasti in tveganja	<ul style="list-style-type: none"> - Prevozi na krajše relacije so bolj nepredvidljivi; za prevoze v zdravstvene ustanove po navadi starejši izvedo do časa, da si lahko uredijo Prostoferja (na tak način so tudi vozniki prostovoljci do časa obveščeni o prevozu). - Preveč obremenjujoče za voznike prostovoljce.
Potrebni viri	Stroški dela (Občinska uprava) in poti
Sodelujoči	Nosilec: Nataša Kopač (OU)
Komentar	Da se rešitev umesti v prvi letni načrt.

5.2.4. Rešitve, ki so del obveznega programa mreže starosti prijaznih mest in občin

RSPMO 1 - Rešitve programa SPMO	Skrb za kakovostno pripravo, uresničevanje in evalviranje letnih načrtov Strategije SPO Žiri.
Oznaka rešitve	v (vztrajnost), S (sodelovanje)
Na katere cilje odgovarja	C8.3.
Na katere izzive in potrebe odgovarja	- Sistematično in konkretno delo za Starosti prijazno občino Žiri za trenutno generacijo starejših in prihodnje generacije (S)
Opis	<p>Namen letnega načrta je, da strateški cilji ne ostanejo zgolj na papirju, ampak lokalna skupnost redno določa nabor konkretnih aktivnosti, ki vodijo v uresničevanje strategije. Priprava nabora aktivnosti in letnega načrta je narejena na podlagi usklajevanja treh enakovrednih deležnikov: občinske uprave, deležnikov lokalne akcijske skupine in stroke (nacionalni koordinator Inštitut Antona Trstenjaka).</p> <p>V letnem načrtu je opredeljeno njegovo uresničevanje po aktivnostih (nabor aktivnosti in krajši opis aktivnosti, kdo bo aktivnosti uresničeval, iz kje bodo prišli viri), nekdo pa mora skrbeti in bdeti nad celotno izpeljavo.</p> <p>Evalvacije je namenjena učinkovitemu in kakovostnemu izvajanju strategije. V programu starosti prijaznih mest in občin predlagamo dve vrsti evalvacij: krajše, kjer se evalvira izpolnjevanje tekočega letnega načrta (in sicer je potreben vsaj hiter pregled pred pripravo novega letnega načrta in po izteku tekočega letnega načrta) in na vsake toliko let bolj temeljite, kjer se pregleda delo več letnih načrtov skupaj in vidi, na katerih ciljih delo na sploh napreduje, kaj bi bilo potrebno spremeniti.</p> <p>Evalvacija je dobra priložnost za praznovanje ob dosežkih in vloženem delu, kar na dolgi rok krepi kondicijo in motivacijo pri tem delu. Obenem je potrebno poskrbeti, da so rezultati evalvacije in dosežki letnega načrta na voljo tudi širši javnosti.</p>
Koraki za uresničitev (predlog)	<p>Nekatere možne poti priprave in evalvacije:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Določi se ožja skupina – imenovana trojka (sestavljena iz občinskega koordinatorja, referenčnega koordinatorja Inštituta Antona Trstenjaka in dveh predstavnikov lokalne akcijske skupine). Ta skupina se na vsake toliko časa dobi, da bdi nad napredovanjem dela na letnem načrtu, pripravi osnutek evalvacije in osnutek novega letnega načrta. Osnutke predloži celi lokalni akcijski skupini. Ožjo skupino moderira koordinator IAT. Določi se tudi, na koliko časa se menjajo predstavniki LAS (npr. na leto in pol ali dve leti). - Organizacija usklajevanja, načina in izpeljave priprave novega letnega načrta in evalvacije letnega načrta je skrb občinskega koordinatorja SPMO. - Drugo.... - Letni načrt se predloži vsako leto kot prilogo proračunu (torej se pripravi za koledarsko leto). - Letni načrt se vsako leto pripravi za obdobje september do september, predloži se na sejo pred tem obdobjem - Drugo: ...
Pasti in tveganja	<ul style="list-style-type: none"> - Priprava novih letnih načrtov postane zgolj formalnost. - Letni načrti so narejeni tako, da nimajo realnih možnosti za izpeljavo.

	<ul style="list-style-type: none"> - Letni načrti so podrejeni posameznim interesom in niso dovolj povezani z ugotovitvami Študije in Strategije SPO Žiri ter demokratičnosti. - Evalvacija postane zgolj formalnost in ni povezana z razvojnim delom. - Evalvacija ni pripravljena na podlagi v naprej določenih postopkov ali se izgubi veliko časa zanjo, ki nima tako velikega učinka. - **za dopolniti, glede na to, katera opcija za uresničevanje bo izbrana.
Sodelujoči	Občinski koordinator SPO, Referenčni koordinator IAT, člani LAS
Potrebni viri	Stroški dela
Komentar	Potrebno še definirati skupaj

RSPMO 2 - Rešitve programa SPMO	Delujoča lokalna akcijska skupina, po možnosti tudi ožja skupina in delovne skupine
Oznaka rešitve	v (vztrajnost), S (sodelovanje)
Na katere cilje odgovarja	C8.1, C8.2., C8.3., C4.4.
Na katere izzive in potrebe odgovarja	- sodelovanje in kohezivnost med društvi ter skrb za kakovost dela
Opis	<p>Lokalna akcijska skupina je ključna za delovanja programa SPMO. Njen namen je sodelovanje pri vseh korakih programa SPMO (od ugotavljanja potreb, do priprave strategije, ukrepanja in evalviranja). Poleg tega je namenjena tudi povezovanju med deležniki, pretočnosti informacij (med deležniki in širše iz in v skupnost – vsak ima svoj krog ljudi). Nenazadnje je namenjena izobraževanju deležnikov, ki delajo na področju kakovostnega staranja in skrb za njihovo oporo in kakovost dela.</p> <p>Ožja skupina, imenovana tudi trojka (sestavljena iz občinskega koordinatorja, referenčnega koordinatorja Inštituta Antona Trstenjaka in dveh predstavnikov lokalne akcijske skupine) je LAS v malem. Dobiva se nekoliko pogostejše, njeno delo je bolj intenzivno zato, da razbremeni del dela, za katerega na LAS srečanjih zmanjkuje časa (npr. pripravi v naprej osnutek novega letnega načrta, evalvacijo, izpostavi, katere točke bi bilo bolj važno prediskutirati na srečanju pri uresničevanju).</p> <p>Delovne skupine so namenjene uresničevanju posamezne aktivnosti opredeljene v letnem načrtu (ali, na daljši rok, strateške rešitve). Delovne skupine imajo lahko različne zasedbe, tako izmed članov LAS kot zunanjih (npr. strokovnjak za neko področje, zainteresirani posamezniki). Delovne skupine v sestavi članov LAS so potrebne predvsem v primeru, kadar je aktivnost označena s črko S; pri tem se odsvetuje delovanje več kot dveh do treh takšnih delovnih skupin letno, da člani LAS niso preobremenjeni. Vedno je potrebno določiti koordinatorja oziroma vodjo delovne skupine.</p>
Koraki za uresničitev	<p>Potrebno se je odločiti o delovanju LAS: glede na dogovor se lahko LAS dobiva bolj ali manj redno. Minimum sta dve srečanja in sicer za pripravo novega letnega načrta in evalvacijo dela tekočega letnega načrta, priporočljivo se je na srečanjih pogovoriti tudi o možnostih sodelovanja LAS pri aktivnostih letnega načrta. LAS lahko koordinira občinski koordinator SPO, referenčni koordinator IAT ali ožja skupina (če obstaja). V pravilih Slovenske mreže starosti prijaznih mest in občin (ki so priloga k pogodbi) je pod točko o dolžnostih IAT opredeljeno, da »v prvem letu članstva v mreži (IAT) zagotovi tri srečanja najmanj enega strokovnjaka iz Inštituta s</p>

	<p>predstavniki starosti prijazne občine (LAS) ali s širšo javnostjo, v naslednjih letih pa vsako leto en obisk.«.</p> <p>Potrebno se je odločiti o delovanju ožje skupine.</p> <p>Potrebno se je odločiti o delovanju konkretnih delovnih skupin in določiti vodje.</p>
Pasti in tveganja	<ul style="list-style-type: none"> - srečanja potekajo nekoordinirano (ni jasnega dnevnega reda, ni jasnih dogovorov ali pa se skupina dogovorov ne drži) - srečanja so ali preveč formalna (posledično ni prostora za vsebinski napredek) ali pa preveč neformalna (posledično so lahko pride do upada udeležbe ali razkoraka med deležniki, saj je vsebina in potek srečanja bolj prepuščen osebnosti posameznikov, kot demokratično usmerjana)
Sodelujoči	Občinski koordinator SPO, Referenčni koordinator IAT, člani LAS
Potrebni viri	Stroški dela
Komentar	<p>Glede na dosedanje delovanje lokalne akcijske skupine se je izkazalo, da so srečanja deležnikov potrebna in koristna. Večkrat je bilo v odzivu in neformalno izpostavljeno, da smo si izmenjali med seboj informacije, ki si jih drugače ne bi, spletli določena sodelovanja. Prav tako so bile v okviru srečanj lokalne akcijske skupine izpostavljene in dodelane mnoge kakovostne iniciative. Zaradi ohranjanja teh prednosti tudi pri uresničevanju strategije so priporočljiva redna tri do štiri srečanja LAS letno, po tem pa še po potrebi. Srečanja se lahko nadgradi z osvežitvenim dnevom (npr. izletom, kjer je več priložnosti tako za poglobitev neke tematike kot neformalno izmenjavo med udeleženci, za katero po navadi na rednih srečanjih zmanjka časa). Poleg tega je velikokrat zaželeno tudi individualen stik z deležniki in prenos informacij (do njih in med njimi), kar je lahko naloga koordinatorja Starosti prijazne občine, lahko pa Občinskega koordinatorja SPO.</p> <p>Ob intenzivnem delu na strategiji, se velikokrat pojavi tudi potreba po modeliranju delovnih skupin, ki so namenjene uresničevanju določene naloge letnega načrta, posebej tistega, ki ima oznako »S«.</p>

RSPMO 3 - Rešitve programa SPMO	Povezanost s svetovno in nacionalno mrežo SPMO in izpolnjene obveznosti programa SPMO
Oznaka rešitve	v (vztrajnost)
Na katere cilje odgovarja	C8.4., C4.4.
Na katere izzive in potrebe odgovarja	<ul style="list-style-type: none"> - pomanjkanje strokovnega znanja na področju SPMO in časa za raziskovanje že obstoječih praks in sodobnih smernic na področju SPMO, upoštevajoč kadrovske zmožnosti Občinske uprave - Sistematično in konkretno delo za Starosti prijazno občino Žiri za trenutno generacijo starejših in prihodnje generacije (S)
Opis	<p>V pravilih delovanja Slovenske mreže starosti prijaznih mest in občin (priloga k pogodbi) so za to področje opredeljene naslednje naloge IAT in vključene Občine.</p> <p>Obveznosti IAT:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Usposablja Občinske koordinatorje SPO in pri izvajanju njihovih nalog z njimi redno sodeluje, po potrebi svetuje, je prisoten na terenu ipd. (poleg ostalih tudi dodatni aktivnosti, ki v pravilih nista opredeljeni:

	<p>Pošiljanje novic o nacionalnih akcijah in mednarodnih dogodkih, brezplačnega izvoda revije Kakovostna starost)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Organizira vsaj eno srečanje koordinatorjev letno. - Za vključena mesta in občine Inštitut izvaja prednostno svoje programa za kakovostno staranje in sožitje. - Mesta in občine iz Slovenske mreže lahko Inštitut v dogovoru z njimi prednostno vključuje v svoje candidature na razpisih za tovrstne programe (prednostno vključevanje občine v programe, za katere dobi zunanje financiranje, pomoč pri iskanju projektnih sredstev in skupno kandidiranje na projektih). - Na domači in mednarodni ravni promovira dosežke vključenega mesta ali občine in ga po dogovoru lahko zastopa. - Pomaga pri administraciji s Svetovno mrežo starosti prijazne občine. - Sodeluje pri poročanju in evalviranju. <p>Obveznosti občine:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Skrb za delo po korakih in principih svetovnega in slovenskega programa SPMO. - Aktivna udeležba pri dogajanju v slovenski (in po želji svetovni) mreži SPMO. - Mesto ali občina v skladu s smernicami SZO vzpostavi in posodablja svojo profilno stran na strani svetovne mreže starosti prijaznih mest in občin ter posreduje vse potrebne informacije za promocijske namene mreže. - Mesto ali občina se v začetku leta dogovori z Inštitutom o konkretnih dejavnostih, pri katerih bosta sodelovala v tekočem letu. Mesto ali občina je dolžna sama poskrbeti za organizacijo izobraževanj, dogodkov ali sestankov, pri katerih pričakuje sodelovanje Inštituta in obvestiti Inštitut vsaj en mesec pred dogodkom. - Skrb za administracijo in kontaktom s Slovensko in Svetovno mrežo SPMO. Mdr. po preteku 5-letnega ciklusa v slovenski mreži starosti prijaznih mest in občin se mesto ali občina lahko odloči za naslednji cikel po takrat veljavnih pogojih.
Koraki za uresničitev	Sprotno izpolnjevanje obveznosti s strani Inštituta Antona Trstenjaka in Občinske uprave.
Pasti in tveganja	<ul style="list-style-type: none"> - Formalno sodelovanje ali pomanjkanje sodelovanja med IAT in OU - Pomanjkanje pretoka informacij med delom na ravni Slovenske in Svetovne mreže in lokalno skupnostjo (LAS, širša javnostjo)
Sodelujoči	Občinski koordinator SPO, Referenčni koordinator IAT, po potrebi člani LAS in širša skupnost
Potrebni viri	Stroški dela in delno poti (Občinska uprava, Inštitut Antona Trstenjaka)
Komentar	/

RSPMO 4 - Rešitve programa SPMO	Širša javnost je informirana o vsebini in dejavnosti starosti prijazne občine
Oznaka rešitve	v (vztrajnost)
Na katere cilje odgovarja	C4.3.
Na katere izzive in potrebe odgovarja	<ul style="list-style-type: none"> - Pomanjkanje informacij med ljudmi (S) - Ozaveščanje na različne načine, po različnih kanalih (S)

Opis	<p>V pravilih delovanja Slovenske mreže starosti prijaznih mest in občin (priloga k pogodbi) so za to področje opredeljene naslednje naloge IAT in vključene Občine.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mesto ali občina v 5-letnem obdobju redno informira in ozavešča občane v lokalnih medijih (krajevni časopis, radio, TV, občinska spletna stran) in na druge načine (predavanja, okrogle mize itd.) o vsebini, dogajanju in napredku starosti prijazne občine ali mesta ter o domačih in tujih izkušnjah na področju reševanja demografskih nalog. - Inštitut Antona Trstenjaka s strokovnimi spoznanji in empiričnimi izkušnjami sodeluje z mestom ali občino pri rednem informiranju in ozaveščanju njenih prebivalcev v zvezi z demografskimi vprašanji staranja in medgeneracijskega sožitja, in sicer preko lokalnih medijev, predavanj in okroglih miz ter v dogovorjenem obsegu na druge načine.
Koraki za uresničitev	Sprotno izpolnjevanje obveznosti s strani Inštituta Antona Trstenjaka in Občinske uprave.
Pasti in tveganja	<ul style="list-style-type: none"> - Nerazumevanje lokalnega urednika o pomenu vsebin in tem SPMO. - Slabo sodelovanje in komunikacija o objavljanju med IAT, OU in po možnosti člani LAS (kdo piše o čem).
Sodelujoči	Občinska uprava, Inštitut Antona Trstenjaka
Potrebni viri	Stroški dela (Občinska uprava, Inštitut Antona Trstenjaka)
Komentar	/

Ramovš Jože (2003). *Kakovostna starost. Socialna gerontologija in gerontagogika*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka in Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Ramovš Jože (2008). Krajevno medgeneracijsko središče. V: *Kakovostna starost*, letnik 11, št. 1, str. 26–45.

Ramovš Jože, ured. (2013). *Staranje v Sloveniji. Raziskava o potrebah, zmožnostih in stališčih nad 50 let starih prebivalcev Slovenije*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

Ramovš Jože (2013a). *Starosti prijazna občina. Vademecum*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje.

Ramovš Jože (2015). Deinstitutionalizacija dolgotrajne oskrbe. V: *Kakovostna starost*, letnik 18, št. 3, str. 3–25;
<http://www.inst-antonatrstenjaka.si/slike/1535-1.pdf#search=%22deinstitutionalizacija%20dolgotrajne%20oskrbe%22>.

Ramovš Jože (2020). *Integrirana dolgotrajna oskrba*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

Ramovš Jože in Ramovš Ksenija (2012). *Družinska oskrba starejšega svojca. Priročnik na tečaju za družinske oskrbovalce*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

Ramovš Ksenija (2015). Razbremenitev družinskih oskrbovalcev z vidika ZDA in nekaterih evropskih držav. V: *Kakovostna starost*, letnik 18, št. 2, str. 22–33.

Ramovš Marta, Thibauld Maulaert, Ramovš Jože (2020). *Na poti k starosti prijazni skupnosti. Priročnik za starejše občane in za lokalno akcijsko skupin starosti prijazne občine*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

Report jointly prepared by the Social Protection Committee and the European Commission (2014). *Adequate social protection for long-term care needs in an ageing society*. European Union, Luxembourg.

Statistični urad Republike Slovenije [SURS] (2023). *Prebivalstvo* [podatkovni portal SI-STAT]. Statistični urad Republike Slovenije. <https://pxweb.stat.si/SiStat/sl/Podrocja/Index/100/prebivalstvo>

Svet EU (2005). *Zelena knjiga »Odziv na demografske spremembe: nova solidarnost med generacijami«*. Bruselj, 2005, uradni slovenski prevod.

Voljč Božidar in sod. (2010). *Starosti prijazna Ljubljana. Izsledki raziskave 2008-2009*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka; dostopna na: <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/izdelki/78.pdf>

WeDO. Za dobro počutje in dostojanstvo starejših. Evropski okvir kakovosti storitev dolgotrajne oskrbe; www.wedo-partnership.eu.

WHO (2007). *Global Age-friendly Cities: A Guide*. Geneva: World Health Organization.

Zakon o dolgotrajni oskrbi (ZDOsk-1). (2023). *Uradni list RS*, št. 84/23; dostopno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2023-01-2570?sop=2023-01-2570>

Dodatna literatura

Arcus Medici (b. d.). <https://arcusmedici.si/>

Centri za socialno delo Slovenije (b. d.). *Delovna področja*. <https://www.csd-slovenije.si/delovna-podrocja/>

Društvo upokojencev Žiri (b. d.). *Predstavitev društva*. <https://du-ziri.si/>

Občina Žiri (b. d.). <https://www.ziri.si/>

SeneCura Žiri (b. d.). <https://ziri.senecura.si/>